แบบเรียนความรู้เรื่องเมืองไทย

ตอนประวัติการของไทย

(สำหรับชั้นประถมปีที่ ๔–๖)

นายโสภา ปาลบุตร

รวบรวม

พิมพ์ครั้งที่สอง ๒,๐๐๐ ฉะบับ

พุทธศักราช ๒๔๗๘

ราคาเล่มละ ๒๕ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม พระนคร

นายวรกิจบรรหาร ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๐/๗/๗๘

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

กรมศิลปากร ๗ ธ.ค. ๒๔๙๔ DEPARTMENT OF FINE ARTS

372.89
ส984ป

(สำเนา)

ใบอนุญาตให้ใช้แบบเรียน

ฉะบับที่ ๑๑๒/๗๕๘

วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๘

หนังสือแบบเรียนความรู้เรื่องเมืองไทย ตอนประวัติการของไทย ของ รองอำมาตย์ตรี โสภา ปาลบุตร พิมพ์ครั้งที่สอง จำนวนสองพันฉะบับ ใน พ.ศ. ๒๔๗๘ เจ้าหน้าที่ได้ตรวจแล้ว อนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

(ลงนาม) สารสาสน์

รักษาการในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ

(ใช้ได้ฉะเพาะในการพิมพ์คราวนี้เท่านั้น และห้ามมิให้นำใบอนุญาตนี้ ไปพิมพ์ในหนังสือเรื่องอื่นที่มิได้รับอนุญาตเข้นอันขาด)

3231

แบบเรียนความรู้เรื่องเมืองไทย

ตอนประวัติการของไทย

(สำหรับชั้นประถมปีที่ ๔–๖)

นายโสภา ปาลบุตร

รวบรวม

พิมพ์ครั้งที่สอง ๒,๐๐๐ ฉะบับ

พุทธศักราช ๒๔๗๙

ราคาเล่มละ ๒๕ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม พระนคร

นายวรกิจบรรหาร ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๐/๗/๗๙

มิลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

เลขห้อง 214
เลขหมู่ 379.89
ส984ก
ฉบับเบียบ

คำนำ

ประวัติการของไทยเป็นวิชาสำคัญแผนกหนึ่งในวิชาสามัญเบื้องต้น เพราะวิชานี้เป็นบันไดที่จะก้าวขึ้นสู่การเรียนภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ชั้นสูงๆ ต่อไป ถ้าหากผู้สอนประกอบเรื่องและจัดเรื่องให้เหมาะแก่ชั้น และรู้จักใช้วิธีสอนให้ถูกทางแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนมาก ซึ่งทำให้เด็กได้ใช้ความพินิจพิเคราะห์ ความคิดคำนึงด้วย

ในเวลานี้แบบเรียนที่จะใช้สอนนักเรียนโดยมากมักกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ เมื่อครูจะสอนก็ต้องค้นคว้าจากหนังสือต่างๆ เช่น ภูมิศาสตร์และพงศาวดารอีกหลายเล่มมาเป็นเครื่องประกอบเป็นการเสียเวลามากอยู่ ข้าพเจ้าจึงได้ลองรวบรวมขึ้นเพื่อหวังให้ความสะดวกแก่ผู้ต้องการ ถึงกะนั้นก็ดี ข้าพเจ้าก็มิได้อวดอ้างว่าหนังสือเล่มนี้ถูกต้องดีแล้ว การรวบรวมตำราซึ่งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ย่อมเป็นการลำบาก เพราะต้องค้นคว้าและสอบสวนหลายอย่าง การยกพร่องก็ต้อง

มีเป็นธรรมดา โดยอาศัยที่ท่านผู้มีความรู้ได้ตรวจแก้ไข กลั่นกรองเป็นลำดับมาหลายชั้น ถึงหากจะบกพร่องบ้างก็คงมีเป็นส่วนน้อย และถ้ามีข้อบกพร่องในหนังสือนี้ไซร้ ข้าพเจ้าหวังว่าท่านทั้งหลายคงให้อภัยและให้คำทักท้วง เพื่อแก้ไขให้ดีขึ้นสำหรับประโยชน์ต่อไปภายหน้า ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอขอบพระคุณล่วงหน้าไว้ในที่นี้ด้วย.

นายโสภา ปาลบุตร

โรงเรียนผึกหัดครูมูลมณฑลพิษณุโลก

เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่สอง

ก่อนขออนุญาตกระทรวง ได้ตรวจดูหัวข้อตามหลักสูตรใหม่ ก็ตรงกับที่เรียบเรียงไว้แล้วเป็นส่วนมาก จึงเพิ่มเติมฉะเพาะที่ยังขาดอยู่เท่านั้น จัดเป็นตอนหนึ่งของวิชาความรู้เรื่องเมืองไทยชั้นประถมศึกษา (แผนกประวัติศาสตร์) เหมาะแก่ชั้นประถมปีที่ ๔—๖.

โสภา ปาลบุตร

สุรินทร, กันย์—๗๘

สารบาญ

ภาคที่ ๑

หน้า

มนุษยชาติ ๑
ภูมิลำเนาเดิมของไทย ๒
การรวบรวมกันเข้ายกแผ่นต่อมา ๔
ดินแดนตอนใต้ ๖
ประวัติของม ๘

ภาคที่ ๒

หน้า

ผู้เข้าหัวหน้ารวบรวมกำลัง ๙
ราชอาณาจักรลานนาไทย ๑๑
ราชอาณาจักรสุโขทัย ๑๕

ภาคที่ ๓

หน้า

ราชอาณาจักรสุวรรณภูมิ ๒๓
พฤตติการณ์ตอนสร้างกรุงศรีอยุธยา ๒๖
กษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยายุคแรก ๓๐

ภาคที่ ๔

หน้า

กรุงศรีอยุธยา ยุคกลาง ๓๐

กษัตริย์ครอง กรุงศรีอยุธยา ตอนกลาง ... ... ,,

เหตุการณ์ตอนท้าย ... ... ,,

ภาคที่ ๕

หน้า

สมัยกรุงธนบุรี ๔๑

สมัยกรุงเทพฯ ๔๕

ภาคที่ ๖

หน้า

พระพุทธศาสนา ๕๓

ศาสนาพราหมณ์ ๕๗

ปลุกใจให้รักชาติ ๕๘

ภาคที่ ๑

ประวัติของไทยตอนสืบเนื่องจากต้นเดิมร่วมกับจีน

มนุษยชาติในโลกนี้มีจำนวนมาก แต่ที่เป็นชาติเก่าแก่ที่สุดซึ่งนักปราชญ์โดยมากได้ลงความเห็นแล้วนั้นคือ ชาติอัสสิเรีย ไอยคุปต์และชาติจีน พวกอัสสิเรียดั้งเดิมอยู่ในภาคมัธยมประเทศ (อินเดีย) ภายหลังได้แยกไปทางทิศตะวันตก ชนชาติผิวขาว คือพวกฝรั่งต่างๆ ในยุโรปสืบเนื่องมาจากพวกอัสสิเรีย ลักษณะของพวกนี้คือ:—

๑. ขมูกโด่ง
๒. ผิวขาว
๓. รูปร่างใหญ่
๔. ผมละเอียด หยิก

เมื่อเอาพวกนี้มาเปรียบกับไทยก็จะเห็นว่ามีลักษณะผิดกันมากและเห็นได้ว่าเป็นมนุษย์คนละชาติทีเดียว ลองเทียบไทยกับจีนดูก็จะเห็นว่ามีลักษณะคล้ายกันแทบทุกสิ่ง เช่น

๑. จีนและไทย หมูกไม่โด่งเหมือนกัน
๒. กะดูกแก้ม มีลักษณะคล้ายคลึงกัน
๓. ตาเล็ก
๔. เส้นผม หยาบและเหยียด และผิวเนื้อเหลือง
คล้าย ๆ กัน
๕. สำเนียงและภาษา คล้ายคลึงกัน

ตามหลักที่เปรียบเทียบมานี้ เห็นได้ว่าไทยสืบเนื่อง
มาจากต้นเดิมร่วมกันกับจีน เดิมพวกไทยตั้งภูมิลำเนาอยู่
ในอาณาเขตต์จีนภาคใต้ ซึ่งบัดนี้ก็ยังมีคนพูดภาษาไทย
อันเป็นภาษาไทยเดิมอยู่ เราเรียกชนพวกนี้ว่า "อ่อ"
เคหสถานประเพณีบางอย่างก็ยังปรากฏให้อ้างอิงได้ว่าพวก
นั้นเป็นไทย

ภูมิลำเนาเดิมของไทย

ภูมิลำเนาเดิมของไทยอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ แถว
มณฑลยุนหนำ, กุยจิ๋ว, กวางตุ้ง, กวางไส ไทยเหล่านี้ต่าง
ก็ตั้งตัวเป็นอิสสระมิได้ขึ้นแก่กัน และต่างก็ปกครองกัน
มาโดยปกติสุข จนถึง พ.ศ. ๔๐๐ จึงถูกจีนรุกรานและ
เบียดเบียนขึ้นทุกที จึงได้พากันอพยพลงมาจากทิศใต้
และทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ แล้วแยกออกเป็น ๒ พวก

๑. พวกที่มาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ได้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในลุ่มแม่น้ำคง (สละวิน) แล้วตั้งเป็นประเทศไทยขึ้นราว พ.ศ. ๘๐๐ ตั้งราชธานีอยู่เมืองพง มีชื่อว่าไทยใหญ่หรือเงี้ยว (เขตต์แดนพะม่าเดี๋ยวนี้)

๒. พวกที่ยกมาทางทิศใต้ ตั้งภูมิลำเนาในลุ่มแม่น้ำโขง ตั้งเป็นอิสสระขึ้นในแว่นแคว้นสิบสองจุไทย หรือสิบสองพันนา (สิบสองเจ้าไทยก็เรียก) เหนือเมืองหลวงพระบางเดี๋ยวนี้ เรียกไทยพวกนี้ว่า "ลื้อ" แยกกันออกเป็นเมืองเล็ก ๆ ต่างเป็นอิสสระ

ต่อมามีหัวหน้าไทยคนหนึ่ง นามว่าขุนบรม (พีล่อโก๊ะ) มีอำนาจมาก ได้รวบรวมเมืองไทยในลุ่มแม่น้ำโขงไว้เป็นอาณาจักรเดียวกัน ตั้งเมืองแถงเป็นราชธานี ไทยพวกนี้เรียกว่า "ไทยน้อย"

ส่วนพวกทางไทยเมืองเดิมนั้น ปรากฏตามจดหมายเหตุจีนเรียกว่า "น่างเจี๋ยว" หมายความว่าเจ้าทางทิศใต้ มีอาณาเขตต์อยู่ในมณฑลยุนหนำ ซึ่งเป็นแขตต์แดนของจีนเดี๋ยวนี้

ทิศเหนือ จดประเทศจีน
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จดประเทศธิเบต
ทิศตะวันตกเฉียงใต้ จดประเทศญวน
ในแว่นแคว้นไทยเดิมของน่างเจี่ยว มีเมืองใหญ่ตั้งเป็น
อิสสระอยู่ ๖ เมือง

๑. ม่งซุ้ย
๒. เอ๋ยเซ่
๓. เท่งเซ๋ยง
๔. ซลาง
๕. ล่างกง
๖. ม่งเส

การรวบรวมกันเป็นปึกแผ่นต่อมา

ครั้นต่อมาราวพ.ศ.๗๖๘ เกิดรบพุ่งกันกับจีนแต่สู้จีนไม่ได้ จึงยอมเป็นเมืองขึ้นของจีน ตั้งแต่นั้นมานานราว ๔๒๔ ปี ก็เลยไม่ปรากฏเรื่องเมืองไทยเดิม จนถึง พ.ศ. ๑๑๙๓ จึงมีหัวหน้าไทยคนหนึ่ง ตามจดหมายเหตุจีนเรียกว่า สีนุโล ได้รวบรวมไทยซึ่งต่างก็ตั้งเป็นอิสสระอยู่นั้นเข้าเป็นอาณาจักรอันเดียวกัน ตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองม่งเส แล้ว

ได้แต่ง ทูตไปเจริญทางไมตรี กับ จีน ต่อจากนี้ มา อีก ๔ ชั่ว แผ่นดิน จึง เกิด มี หัวหน้าไทย คน หนึ่ง มีนาม ว่า "โก๊ะล่อฝง" มี กำลัง เข้ม แข็ง ใน การ สงคราม มาก จึง ย้าย เมืองหลวง มา ตั้ง อยู่ ที่ เหมือง หนองแส (ตาลีฟู) ได้ ทำการ รบพุ่ง กับ จีน และ ธิเบต ใน ที่สุด จึง ตกลง เป็นไมตรี กัน เพราะ เจ้าแผ่นดิน จีน ยอม ยก ธิดา ให้ ทำการ อภิเษก กับโอรส ของพระเจ้าโก๊ะล่อฝง

มี กษัตริย์ ปกครอง อาณาจักรไทย เดิม ต่อ จาก พระเจ้า โก๊ะล่อฝง อีก หลาย ชั่ว เป็น เวลา ราว ๓๕๐ ปี ชนชธรรมเนียม ประเพณี จึง กลาย เป็น จีนไป ทุก ที จน ถึง พ ศ. ๑๗๙๗ พวก มองโกล มา ตี จีนได้ ไว้ ใน อำนาจ ทั้งหมด หัวหน้า จึง ตั้งตัวเป็น กษัตริย์ จีน มีนามว่า ราชวงศ์ หงวน แล้ว แผ่ อำนาจ ลง มา ทาง ทิศตะวันตก เฉียงใต้ และทิศตะวันตก ดัง กล่าว มา แล้ว ตอน ต้น ใน ที่สุด มา ตีได้ ไทย เดิมไว้ ใน อำนาจ คราวเดียว กัน กับเมื่อ ตี ได้ พะม่า เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๗ ประเทศ น่างเจียว ซึ่ง เป็น เมือง ไทย เดิม จึง สิ้น อิสสรภาพ กลายเป็นเมือง ขึ้นของ จีนตั้งแต่ครั้ง นั้น (ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๒๗ ตรงกับ สมัย กรุง สุโขทัย)

ฝ่ายไทย ซึ่ง มาทาง ลุ่ม แม่น้ำคง (สละวิน) ตามที่ กล่าว มา แล้ว แต่ ต้น นั้น มี ผู้คน แน่น หนาเข้า จึง ยกไป ตั้ง ภูมิลำเนา

ทาง ทิศ ตะวันตก ต่อไป คือไป ตั้ง ตาม ลุ่มแม่น้ำ เอราวดี ซึ่ง เป็นที่อยู่ของ พะม่า ทกวันนี้ และ แผ่ไป ถึง ยะไข่, แอสสัม

ส่วนไทย ที่ มา ทาง ลุ่ม แม่น้ำโขง ซึ่ง มาตั้งอยู่ที่เมือง แถง นั้น ได้ขยาย อาณาเขตต์ ต่อไป อีก พวก หนึ่ง ขยายไป ทาง ทิศ ตะวันออก ไป ตั้ง อาณาเขตต์ ทาง แขวง ตังจิว พวก หนึ่งไป ทาง ทิศตะวันตก คือ สิบสองพันนา (มีเมือง เชียงรุ้ง เป็นต้น) พวก หนึ่งไป ทาง ทิศใต้ คือ ตั้ง ที่เมืองเซ่า (หลวง พระบาง) นับ เป็น ครั้งแรก ที่ไทยได้ มา ตั้ง ประชิด แดน ขอม (เขมร)

ดินแดนตอนใต้

ดินแดน ตอนใต้ ซึ่ง ตั้ง เป็น ประเทศ สยาม เวลา นี้ เดิม เป็น ของ คน ๒ ชาติ ได้ตั้ง ภูมิลำเนา อยู่ ก่อน คือ

๑. ขอม

๒. ลาว

ขอม มี ภูมิลำเนา อยู่ ทาง ที่ ต่ำ คือประเทศ เขมร เดี๋ยวนี้ ตลอดไปตามชายทะเล จน ถึง ลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยา ตอนใต้ ตลอด ถึงรามัญ (มอญ) หรือตะเลง

ลาว มี ภูมิลำเนา อยู่ทาง แผ่นดิน สูง ทาง เหนือ แถวลุ่ม แม่น้ำโขง ตั้งแต่ เขา บรรทัด ต่อแดน เขมร ขึ้น มา และทาง มณฑลพายัพ ก็เป็น ลาวเดิม เขตต์ ลาว ทางใต้ ติด ต่อ กับ เขตต์แดน ขอม ระหว่าง จังหวัดสวรรคโลก และ จังหวัด ตาก

ตามทางสันนิษฐานของ ผู้ที่ มีความชำนาญในทางโบราณคดี ลงความเห็น พ้อง กัน ว่า พวก ข่า, ขมุ, เขมร, มอญ, เม็ง, ฯลฯ เหล่านี้ เป็น พวก ขอม เพราะ พูด ภาษา ขอม ทั้งนั้น

ส่วน พวก ลัวะ, ละว้า เป็นพวก ลาวเดิม เดี๋ยวนี้ อยู่ ตาม ป่า ตาม เขา ใน มณฑล ที่ เป็น ลาวเดิม

ส่วนไทย นั้น มี หลาย พวก คือโท, ไทย, ผู้ไทย, พวน, ฉาน, เฉียง, เงี้ยว, ลื้อ, เขิน เหล่านี้ ล้วน แต่ พูด ภาษาไทย ทั้งนั้น จึง นับ ว่า เป็น พวกไทย ชาวไทยใน มณฑล พายัพ, อุดร, และ นครราชสีมา ก็ เป็น พวกไทย ที่ สืบ เนื่อง มา แต่ ตอน เหนือ ด้วย กัน ทั้ง นั้น เพราะ ชน พวก นี้ มี ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี คล้าย คลึง กัน ทั้ง ภาษาที่พูดก็ คล้าย กัน แต่ สำเนียง ที่ พูด ผิด เพี้ยน กันไป บ้าง เนื่อง จาก การ แยกย้าย กันอยู่ไม่ใคร่ ได้ สมาคม กับไทย กลาง นัก แต่ การ พูดจา พอ ฟังกัน เข้าใจได้

ประวัติขอม

ขอมเป็นชาติที่ไทยได้ทำการเกี่ยวข้องอยู่มาก จำเป็นต้องยกเรื่องของขอมมากล่าวไว้พอเป็นเค้าเพื่อให้ความติดต่อเกี่ยวเนื่องกัน

สิ่งที่เป็นหลักฐานให้สืบสวนเรื่องขอมได้ดีที่สุดนั้นคือโบราณวัตถุที่ขอมได้สร้างไว้ เช่น ปราสาทหินศิลาจารึกและเจดียสถาน ซึ่งได้ขุดพบในชั้นหลังต่อมา และคงได้เรื่องราวของขอมดังนี้คือ ภูมิประเทศของขอมอยู่ทางใต้จดไปถึงรามัญ เพราะชาวเมืองเดิมในที่เหล่านั้นพูดภาษาเดียวกันทั้งนั้น ทุกวันนี้พวกมะลายูยังพูดภาษาขอมได้อยู่บ้างก็มี ตามที่พวกเหล่านี้มีโบราณวัตถุที่ขอมสร้างไว้มาก ตามแถบตะวันออกของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามักจะเป็นเทวสถาน แถบตะวันตกมักจะเป็นวัดและเจดีย์ ทุกๆ สิ่งที่ปรากฏนี้สันนิษฐานได้ว่าเป็นฝีมือของชาวอินเดียทั้งนั้น อักษรและภาษาที่จารึกไว้ก็เป็นภาษาอินเดีย

ส่วนทางลาวเดิมตามลุ่มแม่น้ำโขง ก็มีเทวสถานที่ขอมสร้างไว้หลายแห่ง แต่เป็นของใหม่ ที่เป็นของเก่าอยู่คือพระธาตุที่จังหวัดนครพนม กับที่อำเภอพิมาย มณฑลนครราชสีมาเท่านั้น ส่วนทางมณฑลพายัพไม่มีเทวสถานของขอมเลย ฉะนั้นจึงสันนิษฐานว่า ขอมสืบเนื่องมาจากอินเดียโบราณ

ภาคที่ ๒

ว่าด้วยไทยตั้งประเทศสยาม

และ

ราชอาณาจักรใหญ่

พระเจ้าพรหม ผู้เป็นต้นวงศ์ของพระเจ้าอู่ทอง ได้ทำการรบพุ่งแย่งชิง อาณาเขตต์ใน มณฑล พายัพได้ จาก ขอม และสร้างเมืองฝางขึ้น ครั้งแรก ที่ฝั่งใต้แม่น้ำโขง (ฝาง เป็น อำเภออยู่ในจังหวัดเชียงราย มณฑลพายัพ) ตั้งแต่นั้นมาก็มีพวกไทยอพยพ ข้ามฟากแม่น้ำโขงมา ตั้ง ภูมิลำเนา มากขึ้น ทุกที ในระหว่าง พ.ศ. ๑๔๐๐ ถึง พ.ศ. ๑๖๐๐ เป็นเวลาที่ไทยได้ลงมา ตั้ง ภูมิลำเนา อยู่ในลุ่มน้ำ เจ้าพระยา ตอนใต้ เวลานั้นอยู่ในอำนาจ ขอม และ ตั้งเป็น เมืองเล็กๆ ต่างก็มีอิสสระมิได้ รวมกัน พอถึง พ.ศ. ๑๖๐๐ พระเจ้าอนุรุทธ์เข้าแผ่นดินพะม่า ยกทัพมา ปราบปราม ขอม และ ปกครอง ตลอดลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้ง ๒ ฝ่าย ต่อมาไม่ช้า พวกไทย ที่ลงมา ตั้งในตอนเหนือ ของ แม่น้ำเจ้าพระยา ได้ยกลงมาสมทบกับพวกไทย

ที่ตั้งอยู่ก่อน ช่วยกันปราบปรามพะม่าชิงเอาอำนาจการปกครองมาจากพะม่าตั้งแต่ครั้งนั้น

ในระหว่าง พ.ศ. ๑๖๕๐ ถึง พ.ศ. ๑๘๕๐ เมืองไทยเดิมในมณฑลอุนหนำ (ยูนนาน) ได้เสียแก่กุบไลข่าน พวกมองโกลที่มาตีได้จีนและพะม่า แต่พวกไทยที่อพยพมาทางใต้คือพวกไทยน้อย กลับมาได้เป็นใหญ่ ได้อาณาจักรในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาลงไปจนตลอดแหลมมะลายู บางทีอาจได้อาณาเขตต์ขอมทางเมืองในลุ่มแม่น้ำโขงด้วย ส่วนทางพะม่าเมื่อเสียเมืองให้แก่พวกมองโกลแล้วใน พ.ศ. ๑๘๒๗ ต่อมาพวกไทยใหญ่ก็มีอำนาจครองเมืองพุกามเป็นใหญ่อยู่ในประเทศพะม่า ทางเมืองรามัญข้างใต้ก็มีไทยอีกพวกหนึ่ง (มกะโท) ออกไปจากกรุงสุโขทัย ไปตั้งตัวเป็นใหญ่ได้ครอบครองรามัญต่อกันมาอีกหลายชั่วกษัตริย์

พวกไทยน้อยที่มาทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้น ประมาณกันว่า มาตั้งเป็นเมืองอยู่ ๙ เมือง คือ

ทางทิศตะวันออก มี สวรรคโลก สุโขทัย และกำแพงเพ็ชร

ทางทิศตะวันตก มี เมืองอู่ทอง นครปฐม และราชบุรี

ทางทิศใต้ มี เพ็ชรบุรี ไชยา และนครศรีธรรมราช

ในสมัยที่กล่าวนี้ มีราชอาณาจักรของไทยที่สำคัญ ๓ ราชอาณาจักร คือ

๑. ราชอาณาจักรลานนาไทย
๒. ราชอาณาจักรสุโขทัย
๓. ราชอาณาจักรสุพรรณภูมิ

ประวัติราชอาณาจักรลานนาไทย

อาณาจักรลานนาไทย คือ อาณาเขตต์มณฑลพายัพเดี๋ยวนี้ แต่ก่อนเป็นเมืองของลาวเดิม เดิมหัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นที่อยู่ของคนชาติลาว ในสมัยขอมมีอำนาจได้ให้ราชอิดาชื่อนางจามเทวี ขึ้นไปครองเมืองหริภุญชัย (นครลำพูน) ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวงของขอมละโว้ แล้วตั้งเมืองเชลางค์ (นครลำปาง) ขึ้นอีกเมืองหนึ่ง ต่อมาพวกไทยใหญ่ ไทยน้อย แผ่อาณาจักรลงมาในเมืองลาวข้างเหนือโดยลำดับ เมื่อพ.ศ.๑๖๐๐ เศษ พระเจ้าอนุรุทธ์แผ่อาณาจักรเข้ามาในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลาวจึงกลับตั้งตัวเป็นใหญ่ได้อีกครั้งหนึ่งที่เมืองเชียงแสน ตามตำนานเดิมเรียกว่า วงศ์ลาว หรือลาวจก หรือลาวจักกราช ก็เรียก พระเจ้าแผ่นดินในวงศ์นี้ ครอบครองแผ่นดินต่อกัน

มาหลายองค์ ขนถึงขุนเจือง ๆ มีอานุภาพมาก ได้ตีเมือง
หลวงพระบางตลอดถึงเมืองญวน แล้วไปพิราลัยในสงคราม
ต่อมาขุนเม็งราย ที่สร้างเมืองเชียงใหม่ และขุนงำเมือง
เจ้าเมืองพะเยา ซึ่งเป็นอิสสระร่วมเวลากับพระเจ้าขุนราม
คำแหง กรุงสุโขทัย ตามหลักฐานที่สืบสวนเป็นเชื่อได้ว่า
ขุนเม็งรายกับขุนงำเมืองทั้งสองนี้เป็นไทย เพราะมณฑล
พายัพอยู่กลางระหว่างไทยฝ่ายเหนือและใต้ ลาวจะเป็นใหญ่
อยู่กลางไม่ได้ ความจริงลาวคงจะได้ตั้งตัวเป็นใหญ่ได้คราวหนึ่ง
แต่ไม่ช้าพวกไทยจึงเอามาไว้ในอำนาจหมด จึงได้นามว่า
ลานนาไทย อาณาจักรลานนาไทยเป็นเมืองเล็ก ๆ ต่างก็เป็น
อิสสระไม่ขึ้นต่อกัน เมืองสำคัญมีอยู่ ๓ เมือง คือ

๑. หริภุญชัย (นครลำพูน) ซึ่งเป็นราชธานีฝ่ายเหนือ
ของขอมครั้งละโว้ มีเจ้าครอบครอง (เข้าใจว่าคงเป็นไทย
ปกครองรวมนครเชลางค์อยู่ด้วย)

๒. เมืองเงินยาง (เชียงแสน) ก็มีไทยเป็นเจ้าปกครอง

๓. เมืองพะเยา ก็มีขุนงำเมืองปกครอง

เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๒๑ มีคนสำคัญเกิดขึ้นในลานนาไทย
๒ คน คือขุนงำเมืองเจ้าเมืองพะเยา กับขุนเม็งรายเจ้าเมือง
เงินยาง

ตาม ตำนานโยนก ว่า ขุนงำเมือง เป็น สหาย กับ พระร่วง เมืองสุโขทัย (ตรงกับ รัชชกาล ของ ขุนรามกำแหง) โดย ได้ เคยเล่าเรียนใน สำนัก อาจารย์เดียวกัน มีวาจาสิทธิ์ คล้าย ๆ พระร่วง ต่อ มาเกิด ขัดใจกัน ขึ้น เพราะ พระร่วงไป เป็น ชู้กับ ชายา ของ ขุนงำเมือง ๆ จับได้ จึงเชิญ ขุนเม็งราย มา ตัดสิน ขุนเม็งราย จึงไกล่เกลี่ยให้ ดี กัน ทั้ง ๓ องค์ จึง ทำสัตย์สาบาน เป็น มิตร กัน (ตามพงศาวดารเหนือว่า พระร่วง ชื่น หาลูกสาว พระยาตองอู เชื่อว่า คง เป็น เรื่องเดียว กัน กับ พระร่วง เป็น ชู้กับ ชายา ของ ขุนงำเมือง)

ขุนเม็งราย มาสร้างเมือง เชียงราย อยู่ ก่อน แล้ว จึงมาตี ได้เมือง หริภุญชัย ภายหลัง จึง มา สร้าง เมือง เชียงใหม่เมื่อ จุลศักราช ๖๕๘ ตรง กับ พ.ศ. ๑๘๓๙ ได้เชิญ ขุนงำเมือง ไป ช่วยเหลือด้วย แต่นั้นมาเมืองเชียงใหม่ ก็ เป็น ราชธานี ของ ราชอาณา จักร ลานนา ไทย ตลอด รัชชกาล ขุนเม็งราย ขุนเม็งราย ทิวงคต เมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๐ มีโอรส ๓ องค์

๑. องค์ใหญ่ มีนามว่า เจ้าเครื่อง ขุนเม็งราย ให้สำเร็จ โทษเสีย เพราะ เป็น กบฏ

๒. องค์ที่สอง มีนามว่า เจ้าคราม เป็นผู้ครองเมืองนครเชลางค์ (นครลำปาง) ได้ จึงได้ไปครองเมืองเชียงราย มีนามว่า พระชัยสงคราม

๓. องค์ที่สาม มีนามว่า เจ้าเครือ ได้ครองเมืองพร้าว ภายหลังเป็นชู้กับภรรยาของพระชัยสงคราม ขุนเม็งรายจึงให้เนรเทศไปอยู่เมืองป่าย

พระชัยสงครามได้ราชสมบัติสืบมา แต่ไม่อยากอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ จึงให้เจ้าแสนภูผู้เป็นโอรสครองเมืองเชียงใหม่แทน แล้วพระชัยสงครามจึงไปครองเมืองเชียงรายเป็นราชธานี เจ้าเครือผู้เป็นอามาตีแย่งเอาเมืองเชียงใหม่ได้ พระชัยสงครามจึงให้โอรสองค์ที่ ๒ มีนามว่าเจ้าน้ำท่วม มาตีเมืองเชียงใหม่คืนได้ จึงให้เจ้าน้ำท่วมไปครองเมืองเชมรัฐ (เชียงตุง) ให้เจ้าแสนภูครองเมืองเชียงใหม่ตามเดิม

พระชัยสงครามทิวงคต เมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๐ เจ้าแสนภูได้ราชสมบัติ จึงให้เจ้าคำฟูผู้เป็นโอรสครองเมืองเชียงใหม่ ส่วนพระองค์เองขึ้นไปครองเมืองเชียงราย แล้วไปสร้างเมืองเชียงแสนเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนาไทย

เจ้าแสนภูทิวงคตเมื่อพ.ศ. ๑๘๓๗ เจ้าคำฟูได้ราชสมบัติ ให้เจ้าผายูผู้เป็นโอรสครองเมืองเชียงใหม่ แล้วพระองค์ขึ้นไปครองเมืองเชียงแสน

พระเจ้าคำฟูขมน้ำทิวงคตเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๓ เจ้าผายูได้ราชสมบัติ ครองเมืองเชียงแสนได้ ๕ ปี จึงกลับมาครองเมืองเชียงใหม่อีก เจ้าผายูทิวงคตเมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๐

เวลานั้นเมืองน่าน เมืองแพร่ ไม่ได้อยู่ในอาณาจักรลานนาไทย เพราะปรากฏว่าเป็นประเทศราชของสุโขทัย แต่เมืองพะเยานั้น พอสนขุนงำเมืองแล้ว มีผู้ครองต่อมาอีก ๒ คน จึงเข้ารวมอยู่ในอาณาจักรลานนาไทย

ประวัติราชอาณาจักรสุโขทัย

อาณาจักรสุโขทัยตั้งเป็นอิสสระขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๑๗๘๑ พระเจ้าแผ่นดินครองกรุงสุโขทัยเรียกว่า "พระร่วง" ครั้งเมื่อสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น บ้านเมืองมีความสงบราบคาบ เพราะพระเจ้าแผ่นดินมีอานุภาพมาก รวมกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัยสืบวงศ์อันเดียวกันมา ๕ พระองค์ (รวม ๖ ทั้งพระมหาธรรมราชาเมืองพระพิษณุโลกด้วย)

พระราชวงศ์พระร่วง

๑. ขุนศรีอินทราทิตย์ (พระร่วง)
๒. ขุนบาลเมือง (ปาลราช)
๓. ขุนรามคำแหง (รามราช)
๔. พญาเลลิไทย (ฤไทยไชยเชษฐ์)
๕. พระมหาธรรมราชา (ลิไทย)
๖. พระยาลือไทย (พระมหาธรรมราชาเมืองพระพิษณุโลก)

รัชชกาลที่ ๑ ขุนศรีอินทราทิตย์

พระเจ้าแผ่นดินครองกรุงสุโขทัยองค์แรกทรงนามว่าขุนศรีอินทราทิตย์ หรือเรียกกันว่าพระร่วง พระร่วงองค์นี้เห็นจะเป็นคนเดียวกันกับพระร่วงส่วยน้ำเมืองละโว้ (ลพบุรี) ที่หนีขอมขึ้นไปทางเหนือ แล้วได้ครองเมืองสุโขทัย ตามพงศาวดารเหนือที่เรียกว่าพระเจ้าศรีจันทราทิตย์

คำว่า "ร่วง" แปลว่ารุ่งเรือง ยังหมายความได้อีกหลายอย่าง เช่น โรจนราช, อรุณราช, รังศราช, สุรังคราช และไสยรังคราช แต่ก็คงลงมติว่าผู้เป็นเจ้าของความสว่างความรุ่งเรืองนั่นเอง

ประเพณีไทยครั้งนั้น พระนามของพระเจ้าแผ่นดินใช้ขึ้นต้นด้วยคำว่า "ขุน" เจ้านายถัดมาเรียกพระต่อมาอีก ๓ รัชชกาล จึงเปลี่ยนเรียกนามว่า "พญา" คำว่าเจ้าหรือสมเด็จยังไม่ได้ใช้ในเวลานั้น ขุนศรีอินทราทิตย์ มีโอรส ๓ พระองค์ ๆ แรกไม่ปรากฏพระนาม องค์ที่ ๒ ทรงนามว่า "บาลเมือง" องค์ที่ ๓ ไม่ปรากฏพระนามเดิม แต่เมื่อชนช้างชะนะขุนสามชน จึงได้รับตำแหน่งเป็นพระรามคำแหง ขุนศรีอินทราทิตย์ ครองราชสมบัติกี่ปีไม่ปรากฏ และสวรรคตปีใดก็ไม่ปรากฏเช่นเดียวกัน

รัชชกาลที่ ๒ ขุนบาลเมือง

เมื่อขุนศรีอินทราทิตย์สวรรคตแล้ว ขุนบาลเมืองโอรสองค์ที่ ๒ ได้ราชสมบัติสืบมา เหตุการณ์อันใดในแผ่นดินนี้ ไม่ปรากฏว่าได้ทำอะไรบ้าง และทั้งไม่ทราบว่าครองราชสมบัติอยู่นานเท่าใด

รัชชกาลที่ ๓ ขุนรามคำแหง

เมื่อขุนบาลเมืองสวรรคตแล้ว พระรามคำแหงผู้อนุชาได้ครองราชสมบัติประมาณในจุลศักราช ๖๓๙ ตรงกับ

พ.ศ. ๑๘๒๐ ทรงนามว่าขุนรามคำแหง หนังสือออนเรียกว่า "รามราช" เหตุการณ์ในแผ่นดินนี้คือ:—

๑. การแผ่พระราชอาณาจักร พระองค์ได้แผ่อาณาเขตต์ออกไปกว้างขวาง ปรากฏในศิลาจารึกว่า ทิศเหนือจดเมืองแพร่ เมืองน่าน และเมืองชะวา (หลวงพระบาง) ทิศตะวันออกจดเมืองสระหลวง (พิษณุโลก) เมืองลม (หล่มเก่า) เมืองบาจาย (ศรีเทพ) เมืองสระคา (หนองหาร) ภะทั้งแม่น้ำโขง ถึงเวียงจันทน์ เวียงคำ ทิศใต้จดเมืองคณฑี (พิจิตร) พระบาง (นครสวรรค์) แพรก (สรรคบุรี) สุวรรณภูมิ (อู่ทอง) ราชบุรี เพ็ชรบุรี และนครศรีธรรมราช จนจดทะเลหน้านอก ทิศตะวันตกถึงเมืองฉอด ทะวายตะนาวศรี ตองอู เมาะตะมะ หงสาวดี และสมุทรหัก (อ่าวเบงคอล)

๒. การจัดบ้านเมือง เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ พระองค์คิดแบบหนังสือไทยขนครั้งแรก นับว่าพระองค์ได้ทำประโยชน์ให้แก่ชาติไทยอันใหญ่ยิ่ง และทรงจัดการบำรุงพระพุทธศาสนา เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๐ ได้ขุดพบพระบรมธาตุที่เมืองศรีสัชนาลัย (สวรรคโลก) แล้วบรรจุไว้ในสถูปเจดีย์ สร้างกำแพงผา

ล้อมไว้ในปีนั้นเอง และได้ทรงสร้างพระแท่นมนังคศิลาไว้อีกด้วย

๓. เรื่องมกะโท มกะโทผู้นี้เคยรับราชการอยู่ในแผ่นดินขุนรามคำแหง ภายหลังออกไปตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นในเมืองเมาะตะมะ ได้เป็นต้นวงศ์พระเจ้าราชาธิราช ขุนรามคำแหงตั้งพระนามให้ว่า "พระเจ้าพ้ารั่ว"

๔. ทางไมตรีกับจีน ตามจดหมายเหตุของจีนว่า พระเจ้าแผ่นดินจีนในราชวงศ์หงวน ให้ทูตเข้ามาเชิญทางพระราชไมตรียังเสียมก๊ก (พระเจ้าขุนรามคำแหง) ๒ ครั้ง ครั้งแรกใน พ.ศ. ๑๘๒๕ ครั้งหลังพ.ศ. ๑๘๓๖ พระเจ้าขุนรามคำแหงก็สั่งทูตไปเชิญทางพระราชไมตรีกับจีน ๒ ครั้ง ใน พ.ศ. ๑๘๓๘ กับ พ.ศ. ๑๘๔๐ และตามจดหมายเหตุจีนว่า พระเจ้าเสียมก๊กเสด็จไปเมืองจีน ๒ ครง ใน พ.ศ. ๑๘๓๗ กับ พ.ศ. ๑๘๔๓ การที่ได้เสด็จไปเมืองจีนนี้ พระองค์ได้นำเอาช่างจีนเข้ามาทำเครื่องถ้วยชาม ที่เมืองสวรรคโลกและสุโขทัย เรียกกันว่า "ชามสังกะโลก" เตาสำหรับเผาถ้วยชามเรียกว่า "เตาทุเรียง" พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๔๐ ปี สวรรคตใน พ.ศ. ๑๙๖๐

รัชชกาลที่ ๔ พระเจ้าฤไทยไชยเชษฐ์

โอรสของพระเจ้าชุนรามคำแหงได้ขนครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๐ ทรงพระนามว่า พระเจ้าฤไทยไชยเชษฐ์ หรือพญาเลลิไทย ในหลักศิลาจารึกภาษาไทยว่า พญาเสือไทย หนังสือไตรภูมิพระร่วงว่า เลลิไทย จารึกในภาษาขอมว่า ฤไทยไชยเชษฐ์ หนังสือชินกาลมาลินี เรียกว่า อุทกโชตถราช (พระยาจมน้ำ) ทรงตั้งพระยาลิไทยราชโอรสเป็นอุปราช มีพระนามว่าพระศรีธรรมราช ให้ไปครองเมืองศรีสัชนาลัย (สวรรคโลก)

เมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๓ พระเจ้าแสนเมืองมิง • เจ้าเมืองเมาะตะมะทิวงคต เมืองรามัญทั้งปวงเลยกะด้างกะเดื่องไม่ยอมอ่อนน้อมต่อกรุงสุโขทัย พระเจ้าฤไทยไชยเชษฐ์ได้ยกกองทัพไปปราบแต่ไม่สำเร็จ เมืองรามัญทั้งปวงก็แข็งเมืองตั้งเป็นอิสระ แต่นั้นมากรุงสุโขทัยก็เสื่อมอำนาจลงทุกที พระเจ้าฤไทยไชยเชษฐ์ ครองราชสมบัติได้ ๓๖ ปี ก็เสด็จสวรรคตใน พ.ศ. ๑๘๙๗

รัชชกาลที่ ๕ พระมหาธรรมราชาลิไทย

พระศรีธรรมราช - เมื่อได้ทราบว่าพระบิดาประชวรหนัก จึงยกกองทัพมาจากศรีสัชนาลัย ประจวบกับเวลาสวรรคต

เลย ปราบปรามพวก ที่คิดจะแย่งชิงราชสมบัติได้ รายคาย แล้ว
ขึ้น ครอง ราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๗ ทรงพระนาม ว่า
พระเจ้าศรีสุริยพงศ์รามมหาธรรมิกราชาธิราช ในหนังสือ อื่น
เรียก ว่า พระยาลิไทย ตาม นามเดิม บาง ที ก็เรียก ว่า
พระมหาธรรมราชา

พระองค์ทรง ปกครอง โดย ถือเอา ธรรมานุภาพ เป็น หลัก
ใน หนังสือศิลาจารึก ได้ พรรณนา คุณ ของ พระองค์ไว้ ว่า

๑. ทรง ทราบ พระไตร ปิฎก แตกฉาน ได้ ทรง นิพนธ์
หนังสือไตรภูมิ พระร่วงไว้ และ ทรง ชำนาญ ใน ทาง ตำรา
โหราศาสตร์

๒. ทรงชำนาญในทางไสยศาสตร์ ได้ ทรง แต่ง คัมภีร์
ศาสตราคม คือ พระ ราชพิธี ต่าง ๆ ขึ้นเป็น ปฐม

๓. ทรง สร้าง พระราชมณฑป ก่ออิฐ ถือปูน

๔. ตั้งโรงเรียน ขึ้นใน พระ บรมมหาราชวัง คือ จัดให้
จัดให้ พวก พราหมณ์ เรียน ศิลปศาสตร์ พระสงฆ์ เรียน
พระไตรปิฎก

๕. ให้ ราชบุรุษไป รับ พระ บรมธาตุ มา แต่ ลังกา และ
สร้าง พระธาตุ บรรจุ พระบรมธาตุไว้ ที่นครปฐม (อยู่หลัง เมือง
กำแพงเพ็ชร)

๖. เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๔ ให้ราชบัณฑิตไปอาราธนาพระมหาสวามีสังฆราช มาแต่ลังกา

๗. ออกทรงพระผนวชใน พ.ศ. ๑๙๐๔ ครั้นลาผนวชแล้ว ข้าราชการจึงถวายนามใหม่ว่า พระเจ้าศรีมหาธรรมิกราชาธิราช ส่วนพระสวามีสังฆราชถวายพระนามเพิ่มเติมว่า พระเจ้าศรีตรีภพธรณีชิตสุริยโชติมหาธรรมิกราชาธิราช

๘. ให้ชุดคลองทำถนนจากสุโขทัยถึงเมืองสวรรคโลก ทุกวันนี้เรียกว่าทางพระร่วง

พระมหาธรรมราชาลิไทย สวรรคตเมื่อจวนสิ้นรัชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ซึ่งครองกรุงศรีอยุธยา

รัชชกาลที่ ๖ พระเจ้าไสยฤาไทย

โอรสของพระมหาธรรมราชาลิไทย ได้ครองราชสมบัติต่อมา ทรงพระนามว่า พญาไสยฤาไทย แต่จะได้ครองเมืองเมื่อ พ.ศ.ใดไม่ปรากฏ (เข้าใจว่าภายหลังการสวรรคตของพระราชบิดา) ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๑ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) ได้ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองกำแพงเพ็ชร ซึ่งเป็นเมืองด่านของกรุงสุโขทัย พญาไสยฤาไทยได้ยกลงมาต่อสู้ที่เมืองกำแพงเพ็ชรเป็นสามารถ

ทำสงครามกัน อยู่เป็นเวลานานถึง ๗ ปี พญาไสยฤาไทยจึงแพ้ สมเด็จพระบรมราชาธิราช จึงย้าย พญาไสยฤาไทย มาครองเมือง พิษณุโลก จึงมีพระนามใหม่อีกอย่างหนึ่งว่า พระมหาธรรมราชาพิษณุโลก ตั้งแต่เสียกรุงแก่พระบรมราชาธิราช แล้วอาณาจักรสุโขทัยก็สิ้นอำนาจและอิสสระ เลยเป็นประเทศราชขึ้นแก่กรุงศรีอยุธยาสืบไป ราชอาณาจักรสุโขทัยคงมีอายุอยู่ในราว ๑๔๗–๑๔๘ ปีเป็นอย่างมาก

ภาคที่ ๓

ว่าด้วยอาณาจักรสุวรรณภูมิ

และ

กรุงศรีอยุธยาตอนต้น

เมื่อจุลศักราช ๕๕๐ พ.ศ ๑๗๓๑ พระเจ้าชัยสิริ หรือสิริชัย ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากวงศ์ของพระเจ้าพรหม ผู้ที่ปราบปรามชอมแย่งอาณาจักรไทยได้มณฑลพายัพจนถึงแดนชะเลียง (สวรรคโลก) นั้น พระเจ้าชัยสิริแพ้พวกรามัญ

จึงอพยพมาตอนใต้ มาพบเมืองแปบในเขวงกำแพงเพ็ชร จึงตั้งอยู่ที่นั่นและตั้งเมืองแปบเป็นราชธานีเรียกว่า "ตรัยตรึงศ์" พระเจ้าชัยศิริครองเมืองแปบ จนถึงคต เชื้อพระวงศ์ได้ครองราชสมบัติต่อมาอีก ๔ ชั่ว เวลาประมาณ ๑๖๐ ปี จึงเกิดพระเจ้าอู่ทอง

เรื่องพระเจ้าชัยศิริ ต้นวงศ์ของพระเจ้าอู่ทองที่ว่าทำสงครามพ่ายแพ้แก่มหาราชเมืองสะตอง จึงกวาดครอบครัวหนีลงมาที่แปบนั้น ตามธรรมดาถ้าทัพแตกก็ต้องหนีเอาตัวรอด ที่จะกวาดครอบครัวลงมาเป็นหนทางห่างไกล และอยู่ในระหว่างศึกนั้น คงเป็นไปไม่ได้ ที่จริงคงหนีแต่ลำพัง พวกไทยที่มาตั้งอยู่ก่อนแล้ว เห็นเป็นเจ้านายจึงเชิญให้เป็นใหญ่ ตามความเห็นนี้มีเหตุประกอบคือ :—

๑. ที่เรียกต้นวงศ์ของพระเจ้าอู่ทองนั้นว่า สิริชัย หรือชัยสิริ คงเป็นคำเดียวกันแต่อาจเรียกกลับกันเสีย ถึงนามเมืองนครปฐมก็เรียกว่าชัยสิริ หรือสิริชัย ในสมัยโบราณมักเรียกนามพระเจ้าแผ่นดินตามเมืองที่ครองอยู่ เช่น พระเจ้าอู่ทอง พระเจ้าเชียงใหม่ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าต้นวงศ์ของ

พระเจ้าอู่ทอง คงมาตั้งเมืองครั้งแรกที่เมืองชัยสิริ หรือสิริชัย (นครปฐม) และตั้งเมืองนี้เป็นราชธานีของอาณาจักรสุวรรณภูมิ

๒. ที่ว่าพระเจ้าชัยสิริยกลงมาพบเมืองร้างนั้นในระหว่างนั้น เมืองนครปฐมก็เป็นเมืองร้างมาแล้วเกือบ ๑๐๐ ปีๆ

๓. ที่ว่าต้นวงศ์ของพระเจ้าอู่ทองได้อพยพมาเมื่อ พ.ศ. ๑๗๓๑ และครองเมืองสืบกันมา ๑๖๐ ปี ในเวลานั้นได้เกิดราชอาณาจักรสุโขทัยขึ้นแล้ว พระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์พระร่วงครองราชสมบัติสืบมาถึง ๔ ชั่ว และได้สร้างเมืองนครปฐยู่ตรงกันข้ามกับเมืองกำแพงเพชร ฉะนั้นต้นวงศ์ของพระเจ้าอู่ทองจะครองราชสมบัติซ้อนกับวงศ์พระร่วงไม่ได้ ตามที่พิสูจน์มานี้เห็นได้ว่า ต้นวงศ์ของพระเจ้าอู่ทอง คงจะมาตั้งอยู่ที่เมืองนครปฐมเป็นครั้งแรก เพราะเมื่อพระเจ้าอู่ทองครองกรุงศรีอยุธยานั้นใน พ.ศ. ๑๘๙๓ เมืองไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้รวบรวมเป็นประเทศใหญ่ ตั้งเป็นอิสสระถึง ๒ อาณาจักร คือสยามประเทศ (อาณาจักรสุโขทัย) ตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองสุโขทัย กับประเทศลานนาไทย (อาณาจักรหริภุญชัย) ตั้งเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานี

พฤติการณ์ตอนสร้างกรุงศรีอยุธยา

เมืองอู่ทอง เป็นเมืองชื้นของกรุงสุโขทัยอยู่ก่อน ครั้น กรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง ในแผ่นดินพระเจ้าฤไทยไชยเชษฐ์ พวกเมืองประเทศราชจึงตั้งตัวเป็นอิสสระ เมืองอู่ทองเป็นเมืองที่มีกำลังอยู่แล้ว เกรงพวกมอญและเชียงใหม่จะมาแย่งเอาเมืองข้างใต้เป็นอาณาเขตต์ จึงได้คิดรวบรวมเมืองข้างใต้ขยายอาณาจักรมาหลายสิบปี และคิดขยับขยายสร้างเมืองหลวงขึ้นใหม่ เพราะ

๑. ที่เมืองอู่ทองอดน้ำ เพราะแม่น้ำจระเข้สามพันตื้นเขิน ด้วยสายน้ำมาเดินเสียทางลำน้ำสุพรรณใหม่

๒. ที่เมืองอโยธยาเก่า เป็นที่ลุ่มและบริบูรณ์ เมื่อแรกมาตั้งนั้น มาตั้งเป็นเมืองเล็กๆที่ตำบลเวียงเหล็กใน พ.ศ. ๑๘๙๐ อยู่ที่นั่น ๓ ปี เมื่อเห็นจะประกาศอิสสระได้แล้ว จึงสร้างพระนครศรีอยุธยาและกระทำพิธีราชาภิเษกเมื่อปีขาล จุลศักราช ๗๑๒ ตรงกับ พ.ศ. ๑๘๙๓ ครั้งหลังนี้สร้างที่ตำบลหนองโสน ริมอโยธยาเก่า ขนานนามโดยพิสดารว่า "กรุงเทพมหานครบวรทวาราวดีศรีอยุธยา" เมื่อสร้างครั้งแรก

กำแพง เมืองใช้ไม้ ระเนียดปักขนเชิงเทินดิน พึ่งมาสร้าง ก่ออิฐถือปูนเมื่อ แผ่นกินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระราชวัง ตั้งอยู่ริมหนองโสน ซึ่งเรียกกันว่า "บึงพระราม"

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง)

เมื่อได้กระทำพิธีราชาภิเษกแล้ว ขนานพระนามว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) นับเป็นต้นกษัตริย์ราชวงศ์เชียงราย ในรัชชกาลของพระองค์ ได้ทรงกระทำกิจการสำคัญหลายอย่างที่ควรกล่าวไว้ในที่นี้คือ:—

๑. เป็นไมตรีกับกรุงสุโขทัย เนื่องจากพระเลลิไท ได้ราชสมบัติในกรุงสุโขทัยแล้ว สมเด็จพระรามาธิบดีจึงยกกองทัพขึ้นไปยึดเมืองนครสวรรค์ พระยาเลลิไทจึงขอเป็นไมตรี

๒. รบขอม ขอมไม่รักษาทางไมตรี จึงให้พระราเมศวรราชโอรสไปรบ แต่แพ้ขอม จึงได้พระยรมราชา (พระงั่ว) ยกไปช่วยรบจึงได้ชัยชะนะ แล้วริบเอาประเทศขอมเป็นเมืองขึ้น

๓. ทำไมตรีกับต่างประเทศ ได้ทำการติดต่อกับชะวา มะลายู อินเดีย ลังกา และจีน

ส่วน ประเทศจีน นั้น พระเจ้าหงบู๊ ต้นวงศ์เหม็งได้ ทราบ ว่า กรุงศรีอยุธยา เป็น อิสสระ แล้ว จึงให้หลุย จงลุ่น เป็นทูต เข้า เจริญ ทาง พระราชไมตรี เมื่อ ปลาย รัชชกาล พระเจ้าอู่ทอง ก็ แต่ง ทูต ออกไป เมืองจีน ด้วย พระเจ้าอู่ ทอง สวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๒ พระราเมศวรได้ ราชสมบัติ อยู่ ๑ ปี ขุนหลวง พะงั่ว ผู้ เป็น พระเจ้าลุง ได้ ยกทัพมาจาก สุพรรณบุรี สมเด็จ พระราเมศวร เลย ถวาย ราชสมบัติ

รัชชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราช (พะงั่ว)

ขุนหลวงพะงั่ว ขึ้นครอง ราชสมบัติแล้ว ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ เป็น ต้นกษัตริย์ราชวงศ์ สุวรรณภูมิ และได้ครองราชย์ใน พ.ศ. ๑๙๑๓ เหตุการณ์ สำคัญ ในรัชชกาลนี้ควร กล่าว คือ:-

๑. เมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๑ ยก กองทัพไป ตี เมือง กำแพง เพ็ชร ซึ่ง เป็นเมืองหน้าด่านของกรุงสุโขทัย พระเจ้าฤไทย ลง มาต่อสู้ ทำสงครามกัน อยู่ถึง ๗ ปี พระเจ้าไสยฤไทยจึงแห และพระองค์ให้พระเจ้าไสยฤไทยไปอยู่ เมืองพิษณุโลก แล้ว จึง รวม อาณาจักรสุโขทัย เข้าเป็น อาณาจักร อันเดียว กันกับกรุงศรี อยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๒๑ เป็นต้นมา

หอสมุดแห่งชาติ

๒ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๓ ได้ยกกองทัพไปตีนครเชียงใหม่ อันเป็นราชอาณาจักรล้านนาไทย แต่ไม่ได้เมือง จึงต้องถอยทัพกลับ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๑ ยกกองทัพไปตีอีก แต่ไปสวรรคตลงกลางทาง ราชโอรสทรงพระนามว่า เจ้าทองลันได้ราชสมบัติ เป็นรัชชกาลที่ ๒ แห่งราชวงศ์สุวรรณภูมิ สมเด็จพระราเมศวรซึ่งอยู่เมืองลพบุรีจึงยกมาจับเจ้าทองลันได้ให้สำเร็จโทษเสีย แล้วขึ้นครองราชสมบัติเป็นครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ. ๑๙๓๑ และเป็นรัชชกาลที่ ๒ แห่งพระราชวงศ์เชียงราย

รัชชกาลสมเด็จพระราเมศวร

เมื่อได้ราชสมบัติครั้งที่ ๒ นี้เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๑ พระองค์ได้ยกทัพไปตีนครเชียงใหม่ในรัชชสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน และได้ชัยชนะ พระองค์จึงกวาดต้อนครอบครัวพวกไทยล้านนาลงมาข้างใต้เป็นอันมาก และรวบรวมอาณาจักรล้านนาไทยเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันกับกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สมเด็จพระราเมศวรสวรรคตใน พ.ศ. ๑๙๓๘ พระรามราชาราชโอรส ได้ราชสมบัติเป็นรัชชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์เชียงราย ภายหลังเกิดอริขึ้นกับเจ้าพระยาเสนาบดี (หัวหน้า

ทหาร) เจ้าพระยาเสนาบดีรู้ตัว จึงหนีไปอยู่กับเจ้านครอินทร์ ซึ่งเป็นราชนัดดาของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ที่เมืองสุพรรณบุรี คบคิดกันมาปล้นพระนครได้ และให้พระเจ้าราม ไปอยู่เมืองปทาคูขาม เป็นว่าสุดสิ้นกษัตริย์ราชวงศ์เชียงราย เพียงนี้

ภาคที่ ๔

ว่าด้วยกรุงศรีอยุธยา

ตอน

กลางและสุดท้าย

สมัยกรุงศรีอยุธยา ยุคที่จะกล่าวนี้ เป็นยุคที่ไทยได้รวบรวมกันขึ้นเป็นปึกแผ่นแล้ว และได้ทำการเกี่ยวข้องกับชาติอื่นๆ มาก- เช่นการทำสงครามกับพะม่า, เขมร, ญวน, เพื่อขยายอาณาเขตต์และแผ่อำนาจ กับการเกี่ยวข้องกับชนชาติต่างๆ ในยุโรป ข้อความพิสดารกล่าวไว้ในพงศาวดารหลายฉะบับแล้ว ต่อไปนี้จะได้ยกมากล่าวแต่ที่สำคัญเท่านั้น

แผ่นดินสมเด็จพระนครอินทราธิราช

เมื่อให้สมเด็จพระยารามไปอยู่เมืองปทาคูจามแล้ว เจ้านครอินทร์ได้ขึ้นครองราชสมบัติ ทรงพระนามว่าสมเด็จนครอินทราธิราช เปลี่ยนพระราชวงศ์เป็น "สุวรรณภูมิ" นับเป็นรัชกาลที่ ๓ แห่งวงศ์นี้ พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐว่า ครองราชสมบัติใน พ.ศ. ๑๙๕๑ สวรรคต พ.ศ. ๑๙๖๗ เหตุการณ์ที่ควรกล่าวคือ:-

๑. ทำไมตรีกับจีน พระองค์เป็นกษัตริย์พระองค์แรกในกรุงศรีอยุธยา ที่ได้เสด็จถึงพระราชสำนักพระเจ้ากรุงจีน, ในราชวงศ์เหม็งที่เมืองน่ำกิง (ได้ไปก่อนเสวยราชย์) เมื่อได้เสวยราชแล้ว จึงเป็นไมตรีกับจีนอย่างสนิทสนม

๒. ปราบจลาจลเมืองเหนือ พระยารามกับพระยาบาลเมือง โอรสของพระมหาธรรมราชาเมืองพิษณุโลก เกิดแย่งชิงสมบัติกัน เมืองฝ่ายเหนือจึงเกิดจลาจล พระองค์จึงเสด็จไปปราบจนเรียบร้อย เมื่อสมเด็จพระอินทราธิราชสวรรคตแล้ว เจ้าสามพญาราชโอรสได้ราชสมบัติ ทรงพระนามว่า พระบรมราชาธิราชที่ ๒ เป็นรัชกาลที่ ๔ แห่งพระราชวงศ์สุวรรณภูมิ เหตุการณ์ในแผ่นดินนี้ คือยกกองทัพไปตีกรุงกัมภูชาได้ ให้พระอินทราชาราชโอรสไปครอง

แล้วยกขึ้นไปตีเชียงใหม่แต่ไม่สำเร็จ ทรงพระประชวรต้องถอยทัพกลับ เลยสวรรคตกลางทาง

แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

พระราเมศวร ราชโอรสของพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ซึ่งเป็นมหาอุปราชได้ราชสมบัติต่อมา ทรงพระนามว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นรัชชกาลที่ ๕ แห่งพระราชวงศ์สุวรรณภูมิ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ ได้จัดการบ้านเมืองหลายอย่าง ที่สำคัญๆ คือ:-

๑. ตั้งตำแหน่งเสนาบดี ได้ทรงจัดระเบียบการปกครองบ้านเมืองให้เป็นหลักฐาน ในชั้นต้นได้แบ่งการปกครองออกเป็น ๒ แผนก คือฝ่ายทหารและพลเรือน ในรัชชกาลนี้ก็จัดตามแบบเดิม แต่ฝ่ายพลเรือนยังแบ่งออกอีกเป็น ๔ เรียกว่า จตุสดมภ์ ได้แก่เวียง, วัง, คลัง, นา ตามแผนนี้

อัครมหาเสนาบดี

สมุหนายกกรมมหาดไทย — สมุหพระกลาโหม

เวียง วัง คลัง นา

๒. ตั้งทำเนียบศักดินา ตั้งพระราชบัญญัติกำหนดศักดินา คือ คนใดควรมีนาได้มากน้อยเท่าใด เกี่ยวแก่บรรดาศักดิ์ เช่น พระยาชั้นสูงมีนาได้ หมื่นไร่, ห้าพัน, สามพัน ฯลฯ ตลอดจนพลเมืองมีนาได้คนละ ๒๕ ไร่ การกำหนดเช่นนี้เพราะข้าราชการเวลานั้นไม่ได้รับเงินเดือน จึงพระราชทานให้ที่นาแทนเงินเดือน

๓. ย้ายเมืองหลวง เมื่อครองราชสมบัติได้ ๑๕ ปี จึงย้ายเมืองหลวงไปตั้งอยู่พิษณุโลก ครองราชสมบัติอยู่ที่นั้นอีก ๒๕ ปี ส่วนกรุงศรีอยุธยานั้น ให้พระบรมราชาพระราชโอรสองค์ใหญ่ครอง ยกเป็นเมืองลูกหลวง

๔. การสงคราม ได้ยกกองทัพไปตีเมืองมะกา ซึ่งแข็งเมืองต่อกรุงศรีอยุธยา กับทำสงครามกับพระเจ้าติโลกราชเชียงใหม่ ในที่สุดเป็นไมตรีกัน ต่อมาจึงให้พระบรมราชาไปตีได้เมืองทะวายคืนมาจากกรุงหงสาวดี

๕. ทรงผนวช พระองค์ได้สร้างวัดในเมืองพิษณุโลก คือ วัดจุฬามณี และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ แล้วพระองค์ออกทรงผนวชอยู่ที่วัดจุฬามณีได้ ๘ เดือน ให้พระเจ้าลูกเธอ พระเชษฐาธิราช (ภายหลังได้เป็นสมเด็จพระรามาธิบดี

ที่ ๒) ทรงผนวชสามเณร และพระองค์ได้ทรงแต่งมหาชาติคำหลวง

เมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว พระบรมราชาที่ครองกรุงศรีอยุธยาได้ราชสมบัติ ทรงพระนามว่า พระบรมราชาธิราช ที่ ๓ เป็นรัชชกาลที่ ๖ แห่งราชวงศ์สุวรรณภูมิ ครองราชสมบัติ ๓ ปี จึงได้สวรรคต

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

เมื่อพระบรมราชาผู้เป็นเชฏฐา สวรรคตแล้ว พระเชษฐาธิราชจึงได้ราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๐๓๔ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ เป็นรัชชกาลที่ ๗ แห่งราชวงศ์สุวรรณภูมิ ในแผ่นดินนี้ ได้สมาคมกับชาวยุโรปเป็นครั้งแรก เหตุที่ไทยได้สมาคมกับชาวยุโรปนั้นคือ ชนชาติโปรตุเกสขยายการพาณิชย์หาทางตะวันออก มาได้เมืองขึ้นตามชายฝั่งของอินเดียแล้ว ก็มาตีเมืองมละกา ในรัชชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ เมืองมละลาเคยเป็นเมืองขึ้นของไทยมาก่อน .

พระเจ้ามานูลแอล เจ้าแผ่นดินโปรตุเกส ให้ดวดเตโคเอลโล เป็นราชทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีใน พ.ศ.

๒๐๖๑ แต่นั้นมา ชนชาติโปรตุเกสก็ได้เข้ามาตั้งการค้าขายอยู่ในกรุงศรีอยุธยา, นครศรีธรรมราช, ปัตตานี และมะริด สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ สวรรคตใน พ.ศ. ๒๐๗๒ กษัตริย์วงศ์สุวรรณภูมิครองราชสมบัติต่อมาอีก ๓ พระองค์จึงถึง

แผ่นดินสมเด็จพระชัยราชาธิราช

สมเด็จพระชัยราชาธิราช ได้ครองราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๐๗๗ ก็มีเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับพะม่า กล่าวคือ ในแผ่นดินพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ (สุวรรณเอกฉัตร) พระเจ้าแผ่นดินพะม่าองค์นี้เข้มแข็งในการสงครามมาก ได้ปราบปรามเมืองมอญไว้ในอำนาจ ได้ยกมาตีเมืองเชียงกรานของไทยไปได้ สมเด็จพระชัยราชาจึงยกกองทัพหลวงไปต่อสู้กับพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ยังปลายเขตต์แดนไทยต่อกับพะม่า ทางด่านพระเจดีย์ ๓ องค์ ในพ.ศ. ๒๐๘๑ และได้เมืองเชียงกรานกลับคืนมาได้ในปีนั้นเอง นับว่าไทยในยุคนี้ได้ทำสงครามกับพะม่าเป็นครั้งแรก สงครามครั้งนี้มีทหารแม่นปืนชาติโปรตุเกสรับอาสาไปในกองทัพด้วยประมาณ ๑๒๐ คน พวกนี้ทำการรบแข็งแรงมาก เมื่อเสด็จกลับถึงกรุงแล้ว จึงพระราชทานที่ดินให้ชาวโปรตุเกสตั้งบ้านเรือนและสร้างวัดตามลัทธิศาสนาของตนได้

สมเด็จพระชัยราชา สวรรคตใน พ.ศ. ๒๐๘๙ ต่อจากนี้มีกษัตริย์วงศ์สุวรรณภูมิสืบราชสมบัติต่อมาอีก ๒ พระองค์จึงถึง

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

สมเด็จพระมหาจักพรรดิ (พระเทียนราชา) ได้ทรงราชย์ใน พ.ศ. ๒๐๙๑ ในแผ่นดินนี้ได้เกิดสงครามติดพันกันกับพะม่าในแผ่นดินพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ แต่ในที่สุดได้เป็นไมตรีกัน ต่อมาพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ทิวงคต บุเรงนองได้ราชสมบัติทรงนามว่า พระเจ้าบุเรงนอง หรือ พระเจ้าชะนะสิบทิศ (พระเจ้าหงสาวดีธรรมดำ) พระเจ้าบุเรงนองได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๑๖๐ แต่ทั้ง ๒ ฝ่ายได้ทำสัญญาสงบศึก

ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พวกไทยแตกสามัคคีแก่งแย่งกัน เป็นเหตุให้พะม่ายกกองทัพมาตีอีก ใน พ.ศ. ๒๑๑๑ ในระหว่างนี้ ฝ่ายไทยยิ่งมีความแตกสามัคคีกันมากขึ้น ซ้ำสมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็สวรรคตลงในระหว่างศึก สมเด็จพรรมหินทราธิราช ได้ราชสมบัติต่อมาก็อ่อนแอ การรักษาพระนครก็รวนเร และในที่สุดจึงเสียกรุงเก่าแก่พะม่าใน พ.ศ. ๒๑๑๒ ต่อจากนี้ก็ถึง

แผ่นดินพระศรีสรรเพ็ชญ์

ในระหว่างศึกหงสาวดีกับกรุงศรีอยุธยาครั้งนี้ พระมหาธรรมราชา ผู้ครองเมืองพิษณุโลก (ราชบุตรเขยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ) มีการช่วยเหลือทางฝ่ายพะม่าเป็นส่วนมาก ฉะนั้นเมื่อพะม่าตีกรุงศรีอยุธยาแตกแล้ว จึงให้พระมหาธรรมราชาครองกรุงศรีอยุธยาต่อไป ทรงนามว่า พระศรีสรรเพ็ชญ์ เปลี่ยนพระราชวงศ์เป็น "สุโขทัยเชียงราย" ในแผ่นดินนี้ประเทศสยามต้องเป็นประเทศราชของพะม่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๑๒ ขนถึง พ.ศ. ๒๑๒๗ ภายหลังพระนเรศวรราชโอรสจึงได้ประกาศอิสสรภาพ ขาดจากอำนาจของพะม่า พระมหาธรรมราชาสวรรคตใน พ.ศ. ๒๑๓๓ สมเด็จพระนเรศวรจึงได้ราชสมบัติ

แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร

เมื่อพระองค์ได้ขึ้นเสวยราชสมบัติแล้ว ได้ทรงบำรุงกำลังไพร่พลให้แข็งแรงยิ่งขึ้น และได้ทำสงครามกับพะม่า, มอญ, เขมร มีชัยชะนะทุกครั้ง พระองค์ขยายอาณาเขตออกไปกว้างขวาง พระองค์มีอำนาจเต็มที่ ไม่มีประเทศใดมีอำนาจเท่าเทียมได้ พระบรมเดชานุภาพของพระองค์เป็นที่

เกรงขามแก่เหล่าข้าขานิตรทั่วไป ประเทศสยามได้มีความมั่นคง และมีความสงบเย็นสุขมาเป็นเวลาหลายร้อยปี สมเด็จพระนเรศวรสวรรคตใน พ.ศ. ๒๑๔๘ กษัตริย์วงศ์สุโขทัยเชียงรายสืบต่อกันมาอีก ๕ พระองค์ จึงเปลี่ยนกษัตริย์วงศ์ใหม่ คือแผ่นดินสมเด็จพระราเมศวร (เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์) เปลี่ยนพระราชวงศ์ใหม่เป็น "ปราสาททอง" มีกษัตริย์สืบพระวงศ์ต่อมาอีก ๒ พระองค์ จึงถึงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระองค์ได้ขึ้นครองราชสมบัติ ในพ.ศ ๒๑๙๙ ในรัชชกาลของพระองค์ การค้าขาย, การศิลปหัตถกรรม เจริญมาก ชนชาติยุโรปได้มาค้าขายติดต่อกับสยามหลายชาติ เช่น โปรตุเกส, ฮอลันดา, อังกฤษ, ฝรั่งเศส นับว่าชนชาติไทยได้เผยแผ่เกียรติยศกระจายออกไปยิ่งกว่าแต่ก่อน พระองค์ได้ส่งทูตออกไปเจริญทางพระราชไมตรีถึงกรุงปารีศ ประเทศฝรั่งเศสเป็นครั้งแรก สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สวรรคตในพ.ศ. ๒๒๓๑ จึงถึง

แผ่นดินสมเด็จพระธาดาธิเบศร์

พระเพทราชา ตั้งแต่วันชันเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ใน พ.ศ. ๒๒๓๑ ทรงพระนามว่า พระธาดาธิเบศร์ เป็นรัชชกาลที่ ๑ แห่งพระราชวงศ์บ้านพลูหลวง กษัตริย์วงศ์นี้ครองแผ่นดินต่อมาอีก ๕ พระองค์ จึงถึงแผ่นดินพระที่นั่งสุริยามรินทร์

แผ่นดินพระที่นั่งสุริยามรินทร์

พระเจ้าเอกทัศน์ ได้ทรงราชย์ใน พ.ศ. ๒๓๐๒ ในแผ่นดินนี้ได้ทำสงครามกับพะม่า ในแผ่นดินพระเจ้าอลองพญา ซึ่งยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๒๓๐๒ แต่ไม่สำเร็จ เพราะ พระเจ้าอลองพญาประชวร จึงต้องยกทัพกลับ

การศึกสงครามในสมัยนี้ ประเทศสยามอ่อนกำลังมาก เนื่องจากเหตุหลายประการคือ :—

๑. การศึกสงครามได้ว่างมาแต่สิ้นรัชชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้รับความสงบมาเป็นเวลา ๑๕๐ ปีกว่า คนไทยจึงไม่ได้เตรียมกำลังไว้ คิดเสียว่าการศึกสงครามคงจะสงบไปอีกนาน

๒. เกิดการจลาจลขึ้นในประเทศต่างก็มุ่งกำจัดพวกกันเอง มีการแย่งชิงราชสมบัติกันหลายชั้นหลายซ้อน

การขลาดนี้เริ่มแต่สมัยรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถเป็นต้นมา.

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ กรุงศรีอยุธยาจึงทรุดโทรมถอยกำลังลงเป็นลำดับ ตอมาอก ๕ ปี พระเจามังระ พระเจาแผ่นดินพะม่า ได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีก คราวนี้พะม่าได้ตั้งล้อมกรุงไว้ปีเศษ ฝ่ายไทยหมดกำลังจึงเสียกรุงแก่พะม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ คำนวณเวลาที่ตั้งกรุงเก่ามาจนเสียแก่พะม่าในแผ่นดินพระที่นั่งสุริยามรินทร์เป็นเวลา ๔๑๗ ปี มีกษัตริย์ครองแผ่นดิน ๓๔ พระองค์ ใน ๓๔ พระองค์นี้แบ่งเป็น ๕ วงศ์คือ

๑. พระราชวงศ์เชียงราย ๓ พระองค์
๒. พระราชวงศ์สุวรรณภูมิ ๑๓ พระองค์
๓. พระราชวงศ์สุโขทัยเชียงราย ๗ พระองค์
๔. พระราชวงศ์ปราสาททอง ๔ พระองค์
๕. พะราชวงศ์บ้านพลูหลวง ๗ พระองค์

รวมทั้งหมด ๕ วงศ์ จึงเป็น ๓๔ พระองค์

การเจริญและเสื่อมของบ้านเมือง

ตามที่กล่าวมาแล้วแต่ต้น พอจะหยิบเหตุผลได้ทีเดียวว่า การเจริญและการเสื่อมของบ้านเมืองต้องอาศัย

๑. พระเจ้าแผ่นดิน ถ้าพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดทรงพระปรีชาสามารถ ในการสงคราม, ในการจัดบ้านเมืองและการติดต่อกับนานาประเทศเป็นอย่างดี บ้านเมืองก็เจริญมีความสุขสำราญ ถ้าพระองค์ใดหย่อนพระปรีชาสามารถ บ้านเมืองมักระส่ำระสาย และเสื่อมลงเป็นที่ดูหมิ่นแก่ชนชาติอื่น

๒. ความสามัคคี ถ้าข้าราชการมีความกลมเกลียวช่วยกันทะนุบำรุงบ้านเมือง บ้านเมืองก็เจริญและมีความสุข ศัตรูก็ไม่กล้ามารบกวน ถ้าแตกสามัคคีกันภายในประเทศก็ย่อมเป็นทางให้ศัตรูมาซ้ำเติม

ภาคที่ ๕

สมัยกรุงธนบุรีและกรุงเทพ ฯ

เมื่อไทยได้เสียแก่พะม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ แล้ว พะม่ายังเผาผลาญบ้านเมือง ทำลายวัดวาอารามในกรุงทุกแห่ง เมื่อ

ได้กระทำเป็นที่พอใจแล้วก็ยกกองทัพกลับไปยังประเทศของตน ตั้งให้สุกเป็นนายกองคุมพล ประมาณ ๓,๐๐๐ อยู่ที่ค่ายโพธิ์สามต้นเหนือกรุงเก่า เพื่อคอยกวาดต้อนผู้คนและรวบรวมสะเบียงอาหาร

พลเมืองในประเทศสยามในยุคนี้ก็กระจัดกระจายแตกฉานซ่านเซนหนีไปซุ่มซ่อนอยู่ตามป่าตามดง แต่ครานั้นพะม่าไม่ได้ปกครองประเทศสยามอย่างประเทศราช เป็นแต่เก็บทรัพย์สินเงินทองและกวาดต้อนครอบครัวไปเท่านั้น เมืองใดที่ไม่เสียแก่พะม่าก็ยังเป็นอิสสระอยู่ ฉะนั้นผู้ใดมีกำลังก็ตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้า เป็นก๊กเป็นพวก รวมทั้งสิ้นมี ๕ ก๊ก ด้วยกัน (พงศาวดารกรุงธนบุรีว่ามีหกก๊ก, เห็นจะนับสุกพระนายกองที่ค่ายโพธิ์สามต้นนั้นด้วย) ก๊กต่างๆที่ตั้งขึ้นนั้นคือ:—

๑. เจ้าพระยาพระพิษณุโลก ตั้งตนเป็นเจ้าขึ้นที่เมืองพิษณุโลก

๒. เจ้าพระฝาง ตั้งตัวอยู่ที่เมืองสวางคบุรี

๓. กรมหมื่นเทพพิพิธ ไปตั้งตัวอยู่ที่เมืองพิมาย เรียกว่าเจ้าพิมาย

๔. เจ้านคร ตั้งตัวขึ้นที่เมืองนครศรีธรรมราช

๕. พระยาตาก (สิน) ไปตั้งตัวขึ้นที่เมืองจันทบุรี

เรียกกันว่า เจ้าตาก

เจ้าตากเป็นผู้มีสติปัญญาและผิวอแกล้วกล้ายิ่งกว่าผู้อื่น ได้ยกกองทัพมาตีพะม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น ฆ่าสุกี้พระนายกองตายใน พ.ศ. ๒๓๑๐ แล้วยกลงมาตั้งเมืองธนบุรีเป็นเมืองหลวง ตั้งตัวขึ้นเป็นกษัตริย์ครองประเทศสยามในพ.ศ. นั้นเอง เมื่อได้ครองราชสมบัติแล้ว ก็ปราบปรามจลาจลภายในประเทศที่ยังแตกกระจัดกระจายอยู่นั้น ภายในเวลา ๗ ปี ก็ปราบปรามก๊กต่าง ๆ ตลอดจนหัวเมืองไทยที่พะม่าเข้ามาตั้งปกครอง เช่นเมืองเชียงใหม่ได้ราบคาย ต่อนี้ไปประเทศสยามก็กลับคืนมาอยู่ในความปกครองของคนไทยได้บริบูรณ์ตามเดิม

ในรัชชสมัยของพระเจ้าตากนี้ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๙ ได้ทำสงครามกับพะม่าที่ยกมารบกับไทยถึง ๔ ครั้ง แต่พะม่าต้องแพ้กลับไปทุกครั้ง ภายหลังยกไปตีเมืองเวียงจันทน์ ได้พระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกตมาไว้ยังกรุงธนบุรี (เวลานี้อยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามใน

พระบรมมหาราชวัง และให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ไป พระองค์ไม่เสด็จเอง)

ใน พ.ศ. ๒๓๒๓ ประเทศเขมรเกิดว่นวายเรื่องชิงราชสมบัติ พระองค์จึงให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นจอมทัพคุมพลยกไประงับ ในเวลานี้เอง ทางกรุงธนบุรีเกิดจลาจล เพราะพระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระสติฟั่นเฟือน บ้านเมืองจึงผันแปร พระยาสรรค์ได้ช่องเลยคิดกบฏ สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้ทราบข่าวการจลาจลทางกรุงธนบุรีจึงรีบยกกองทัพกลับ และปราบยุคเข็ญจนสงบราบคาบ ข้าราชการจึงพร้อมกันอัญเชิญชนครองราชสมบัติณกรุงธนบุรี ในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ภายหลังได้ย้ายพระนครมาอยู่ทางฟากตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกว่ากรุงเทพพระมหานครอมรรัตนโกสินทร์

กรุงธนบุรีตั้งอยู่ประมาณ ๑๕ ปี ถึงเป็นเวลาที่สั้นก็นับเป็นสมัยที่สำคัญ เพราะพระเจ้ากรุงธนบุรีได้รวบรวมไทย และกู้ประเทศให้พ้นจากอำนาจพะม่าข้าศึกและคืนคงเป็นอิสสรภาพได้อีก นับว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ที่ทรงเกียรติยศยิ่งพระองค์หนึ่ง

สมัยกรุงเทพมหานคร

เมื่อ สมเด็จ เจ้า พระยา มหากษัตริย์ศึก ได้ ปราบดา ภิเษก แล้ว ภายหลัง ย้าย ราชธานี มา อยู่ ทาง ฝั่ง ตะวันออกของแม่น้ำ เจ้าพระยาขนานนามว่า กรุงเทพพระมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา ส่วน พระองค์ได้ เสวยราชย์ ครอง กรุงเทพ มหานคร ใน พ.ศ. ๒๓๒๘ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระรามา ธิบดี ที่ ๑ (พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) เป็นพระปฐมบรม ราชวงศ์จักรีมี กษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ครองราชสมบัติ สืบสันตติวงศ์ต่อมาจนถึง ทุก วัน นี้ ๓ พระองค์ ดัง จะได้ กล่าว เหตุการณ์ตามลำดับ แผ่นดิน พอ สังเขปดังนี้

ในรัชชกาลของ สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๑ (พระพุทธ ยอดฟ้าจุฬาโลก) ได้ สร้าง กรุงเทพ มหานคร เป็นราชธานี จัด การเรื่องประเทศญวน ซึ่ง เกิดยุ่งยิ่ง ขึ้นนั้นจนสงบ และประเทศ ญวนได้ เป็นประเทศราชของประเทศสยามตลอดรัชชกาล นอก จาก นี้ ยังได้ ทำ สงคราม กับ พะม่า และได้ ชัย ชะนะ ทุก ครั้ง พระองค์ครองราชสมบัติ ๒๗ ปี

ในรัชชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๒ (พระพุทธ เลิศหล้านภาลัย) ต้น รัชชกาลได้ ทำ สงคราม กับ ญวน เกี่ยว

เรื่องเมืองเขมร และทำสงครามกับพะม่าซึ่งยกมาตีหัวเมือง
ชายทะเลหลายครั้ง และพะม่าแพ้กลับไปทุกครั้ง

ในรัชชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่๓ (พระนั่งเกล้า)
ได้รบกับประเทศเขมร ทำทางพระราชไมตรีกับชนชาติต่าง ๆ
ในยุโรป และอเมริกา

ในรัชชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๔ (พระจอมเกล้า)
ได้จัดการปกครองบางอย่าง บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญ
ทำไมตรีกับอังกฤษ, ฝรั่งเศส, เดนมารฺค, อเมริกา. โปรตุเกส
และฮอลนดา

ในรัชชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่๕ (พระจุลจอม
เกล้า) การศึกสงครามไม่มี บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข, ทรง
เปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเก่าให้ทันสมัย คือจัดให้มี
กระทรวงทะบวงการขึ้น จัดการศึกษา, การทหาร, การคมนาคม
ตั้งกฎพรฺะธรรมนูญ และประกาศการเลิกทาส ฯลฯ นอก
จากนี้พระองค์ยังได้เสด็จประพาสยุโรปถึง ๒ ครั้ง และส่ง
พระราชโอรสไปศึกษาวิชายังต่างประเทศ

ในรัชชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ (พระมงกุฎ
เกล้า) ชาติไทยได้เขฺาเสมอภาคกับนานาประเทศ เมื่อง

จากพระองค์ได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตร ทำสงครามกับเยอรมัน ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ นับว่าชาติไทยได้สนิทสนมกับอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นอย่างดี การสงครามคราวนี้เป็นการเผยแผ่เกียรติคุณของชาติไทยให้ปรากฏแก่ตาโลก สัญญาทางพระราชไมตรีที่ได้ทำไว้แต่เดิม ก็เชยชื้นสู่ความเสมอภาคเป็นอันดีๆ จนเลิกศาลกงสุลของต่างประเทศในปลายรัชชกาลนี้

รัชชกาลของพระบาทสมเด็จพระมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชชกาลที่ ๗) พระองค์ได้ครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ พอเริ่มขึ้นทรงราชย์ก็เริ่มจัดการปกครอง ตอนต้นรัชชกาล คือ ตั้งองค์อภิรัฐมนตรี การตัดทอนรายจ่ายของแผ่นดิน ตั้งสภาป้องกันพระราชอาณาเขตต์ ยุบและรวมมณฑล ยุบกระทรวงบางกระทรวง จัดการบำรุงการค้าขาย ฯลฯ

ในรัชชกาลที่ ๗ นี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ คือ แต่ก่อนการปกครองของประเทศสยาม

เป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราช โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทรงอำนาจสิทธิขาดในกิจการบ้านเมืองทั้งปวงด้วยพระองค์เองแต่ผู้เดียว การปกครองชะนิดนี้เป็นการพ้นสมัยเพราะไม่ทำให้ประเทศเจริญขึ้นทัดเทียมนานาประเทศทั้งหลาย จึงมีคณะบุคคลผู้รักและหวังดีต่อชาติบ้านเมืองคณะหนึ่ง เรียกว่า 'คณะราษฎร์' ประกอบด้วยข้าราชการทหาร, พลเรือน, พ่อค้า และราษฎรร่วมใจกันจัดการเปลี่ยนการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คือเปลี่ยนเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย และให้มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักการปกครองต่อไป

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงรับรองการปกครองระบอบใหม่นี้แล้ว และทรงรับเป็นประมุขของประเทศต่อไป จึงพระราชทานรัฐธรรมนูญฉะบับชั่วคราว เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายนศกนั้น สำหรับเป็นหลักการปกครองไปพลางก่อน จนกว่ารัฐธรรมนูญฉะบับถาวรซึ่งร่างอยู่จะแล้วเสร็จบริบูรณ์

ครั้นถึงวันที่ ๑๑ ธันวาคม ศกเดียวกันนั้น ได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญฉะบับถาวร และพร้อมกันนี้ได้เปิดสภาผู้แทนราษฎรขึ้นโดยถูกต้องตามรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยผู้แทนราษฎร ๒ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ ได้แก่ผู้แทนราษฎรที่ราษฎรเลือกส่งเข้ามา มีจำนวน ๗๘ นาย และผู้แทนประเภทที่ ๒ ได้แก่ผู้แทนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้ง มีจำนวนเท่ากับผู้แทนประเภทที่ ๑ คือมี ๗๘ นาย รวม ๑๕๖ นายด้วยกัน.

การปกครองบ้านเมืองได้เปลี่ยนรูปให้เหมาะแก่กาลสมัยแล้ว กิจการบ้านเมืองบางอย่างซึ่งยังไม่เหมาะก็เปลี่ยนแปลงให้เหมาะเป็นลำดับๆ มา พระมหากษัตริย์, สภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรี ได้ร่วมมือกันจัดการปกครองประเทศเป็นที่เรียบร้อยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ครั้นถึงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นประมุขของชาติ ได้ทรงสละราชสมบัติ (ขณะที่ทรงสละราชสมบัตินี้ยังประทับอยู่ประเทศอังกฤษ) สภาผู้แทนราษฎรตกลงยอมตามพระราชประสงค์

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ทรงสละราชสมบัติแล้ว สภาผู้แทนราษฎรจึงปรึกษาเห็นชอบพร้อมกัน ทูลเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ เป็นพระมหา

กษัตริย์ต่อไป (ขณะนี้ยังทรงศึกษาวิชาอยู่ประเทศสวิตเซอรแลนด์) เมื่อ พระองค์ทรง รับเป็น ประมุข ของประเทศ ตามความ ประสงค์ ของสภาผู้แทนราษฎรและ รัฐบาลแล้ว จึงได้ถวายพระนามว่า 'พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล' นับเป็นรัชกาลที่ ๘ ในพระบรม ราชจักรีวงศ์

เนื่องแต่ พระเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระเยาว์อยู่ จึงมี คณะผู้ สำเร็จราชการแทน พระองค์ ๓ นาย คือ

๑. กรมหมื่นอนุวัตรราชธุรนต์ (สิ้นพระชนม์แล้ว เจ้าพระยา พิชเยนทรโยธิน แทน)

๒. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา (ประธาน)

๓. เจ้าพระยายมราช

ตั้งแต่ ประเทศ สยาม ยัง มีการ ปกครอง แบบ สมบูรณาญา สิทธิราช อยู่ ประเทศสยาม ก็ได้ เจริญมาเป็น ลำดับ ๆ ควรแก่ กาลสมัย เพราะพระมหากษัตริย์ ทุก ๆ พระองค์ ได้ทรงปกครอง ทะนุบำรุง มาด้วย ดี ครั้นเมื่อ สยามเปลี่ยน การ ปกครอง มาเป็น ประชาธิปไตยแล้ว พระมหากษัตริย์ก็ทรงเป็นประมุขของประเทศ ตาม รัฐธรรมนูญ และมีส่วน ร่วมมือ กับสภาผู้ แทนราษฎร และ คณะรัฐมนตรี จัดการ ปกครอง บ้าน เมืองให้เจริญก้าวหน้า ยิ่งขึ้น

การปกครองแบบใหม่นี้ พระมหากษัตริย์ได้ทรงปลดเปลื้อง
พระราชภาระไปมาก พระองค์ไม่ต้องรับผิดชอบอย่างแต่ก่อน
เป็นแต่มีส่วนช่วยเหลือตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ให้เท่านั้น
ผู้ที่รับผิดชอบในการปกครองบ้านเมืองและกิจการของบ้านเมือง
ทั้งปวงนั้นคือ คณะรัฐมนตรี มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า.

ภาคที่ ๖

ว่าด้วยพระพุทธศาสนา

พระศาสนา ซึ่งเป็นหลักสำคัญของบ้านเมืองเรานั้น คือพระพุทธศาสนา ส่วนศาสนาพราหมณ์ก็มีปะปนออยู่มากเหมือนกันแต่ยังไม่สำคัญเท่าพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเกิดในมัธยมประเทศ (อินเดีย) ศาสดาจารย์ผู้แรกตั้งพระพุทธศาสนา เรียกว่าพระพุทธเจ้า (มีกล่าวละเอียดในหนังสือพระพุทธประวัติของสมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แล้ว) ในที่นี้จะยกมากล่าวแต่เพียงว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศสยามได้อย่างไร และทางไหน พอสังเขปเท่านั้น

ตามข้อความในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกราชในอินเดีย และในหนังสือมหาวงศ์ ได้ความว่า พระเจ้าอโศกราชได้โปรดให้ทำสังคายนา (การรวบรวมร้อยกรองข้อธรรมต่างๆ ให้ถูกต้อง) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖ เมื่อทำสังคายนาเสร็จแล้ว พระเจ้าอโศกราชคิดจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในนานาประเทศ จึงได้ส่งศาสนทูตไปเที่ยวสั่งสอนตามประเทศใหญ่น้อยทั้งฝ่าย

เหนือและใต้ ตะวันตกและตะวันออก ส่วนศาสนทูตที่มา
ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ คือแหลมอินโดจีน ซึ่งครั้งนั้น
เรียกว่าสุวรรณภูมิ (ดินแดนพะม่า, มอญ, เขมร, สยาม
ตลอดแหลมมะลายู) มีพระเถระ ๒ องค์มีนามว่าอุตตระ
กับพระโสณะ มาตั้งสอนศาสนาลงเป็นหลักฐานที่จังหวัด
นครปฐมก่อน พวกนับถือพุทธศาสนาได้สร้างสถูปใหญ่น้อย
ไว้เป็นอันมาก องค์แรกที่สร้างขึ้นเรียกว่าพระปฐมมีลักษณะ
เหมือนสญชัยสถูปที่พระเจ้าอโศกราชสร้างในอินเดีย (เรื่องพระ
ยากงส์พระยาภาณสร้างพระปฐมเจดีย์นั้น สร้างเสริมขึ้นจาก
ของเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว) นอกจากนี้ยังขุดพบศิลาวงล้อที่
จังหวัดนครปฐมได้มากกว่าที่อื่น ศิลาวงล้อเป็นเครื่องหมาย
พระธรรมจักร สำหรับเป็นที่สักการบูชา

เมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายในจังหวัดนครปฐมแล้วต่อ
มาก็แพร่หลายไปตามประเทศต่าง ๆ ตลอดจนพายัพ, มอญ,
พะม่า, เขมร, มะลายู, เกาะชวา ต่อมาราว พ.ศ. ๑๖๐๐
พระเจ้าอนุรุทธ์หรือพระเจ้าอโนรธามังช่อ ได้เป็นใหญ่ในประเทศ
พะม่า ได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนามาก พระองค์ส่งทูต
ไปเกาะลังกา ขอคัดหนังสือพระไตรปิฎกมาไว้ที่ประเทศ

ศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์เกิดก่อนพระพุทธศาสนาตั้ง ๑,๐๐๐ ปี ในสมัยโบราณ ชนชาติอินเดียนับถือศาสนาพราหมณ์เป็นพื้น ภายหลังชนชาวอินเดีย ได้เข้ามาสู่ประเทศสยาม จึงนำลัทธิศาสนาพราหมณ์เข้ามาเผยแผ่สั่งสอนพลเมืองให้รู้จักทำพิธีต่าง ๆ ของพราหมณ์ ถึงทางราชการก็มีพิธีไสยศาสตร์ตามทางศาสนาพราหมณ์ปนอยู่ด้วย เช่นพิธีตรียัมปวาย (โล้ชิงช้า) พิธีแรกนาขวัญ เป็นต้น จนกลายเป็นพิธีทางราชการและเป็นงานประจำปีต่อมา

ศาสนาพราหมณ์มาสู่ประเทศสยามได้ทางไหน และนั้น ไม่มีหลักฐานแน่นอน แต่ตามทางสันนิษฐานปรากฏว่าชนชาติอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามาในประเทศสยาม ชนพวกนี้มีความรู้จึงได้เป็นครูสั่งสอนพลเมืองพร้อมกับการแผ่ลัทธิศาสนาพราหมณ์รวมกันไปกับวิชชาที่สอน

บางสมัยชนชาติอินเดียได้เป็นใหญ่ เช่นได้เป็นเจ้าแผ่นดินเขมร จนได้สร้างเทวสถานอันงดงาม เจ้าแผ่นดินเขมรโดยมากนับถือศาสนาพราหมณ์ ฉะนั้นราษฎรก็ต้องนับถือศาสนาพราหมณ์ด้วย

ครั้นพวกไทยได้อพยพจากจีนตอนใต้เข้ามาสู่ประเทศสยามราว พ.ศ. ๑๔๐๐ เป็นต้นมา เมื่อเข้ามาประเทศซึ่งเดิมเป็นดินแดนของขอมหรือเขมร พลเมืองเดิมเขานับถือศาสนาพราหมณ์อยู่ก่อนแล้ว ไทยที่เข้ามาภายหลังจึงยอมรับลัทธิศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา นับถือเป็นประเพณีสืบมา

พระพุทธศาสนาก็ดี ศาสนาพราหมณ์ก็ดี คงเป็นศาสนาที่คนไทยจะต้องนิยมนับถือต่อไปอีกกาลนาน เพราะการทำพิธีต่าง ๆ ทางฝ่ายพุทธศาสนาจำเป็นหรือโดยมากต้องมีพิธีทางไสยศาสตร์ตามลัทธิศาสนาพราหมณ์แทรกอยู่ด้วยทุกครั้งดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ข้างต้นนี้

ปลุกใจคนไทยให้รักชาติ

มิ่งขวัญของคนไทยถือหลักอยู่ ๔ อย่าง ได้แก่ชาติ, ศาสนา, พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ซึ่งควรเราผู้เป็นชาวสยามควรรำลึกและกระทำตนให้เป็นคุณประโยชน์แก่ชาติ, ศาสนา, พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ สมดังพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ ที่เรียกสยามานุสสติ ขออัญเชิญมาไว้ในที่นี้เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจยุวชนชั่วกาลนาน

“รัก ราชยงจิตต์น้อม ภักดี ท่านนา
รัก ชาติสีบกรณีย์ แน่วไว้
รก ศาสนกอบบุญ่ตร สุขรต ถวนเทอญ
รัก ศักดิ์ยงจิตต์ให้ โลกซร้อง สรรญเสริญ

ยามเดินยืนนั่งน้อม กระมล
ระลึกถึงเทศตน อยู่ยง
เป็นรัฐฐมณฑล ไทยอยู่ สราญฮา
ควรถนอมแน่นตั้ง อย่เพียงอวิสาน
ใคร ราญใคร รุก ต้าว แดนไทย
ไทย รบ จน สุดใจ ชาติหวัน
เสียเนื้อ เลือด หลั่งไหล ยอม สละ สันเอย
เสีย ชีพไป่ เสีย สัน ชื่อก้อง เกียรติ งาม
หาก สยาม เรา อยู่ ยง ยนยง
เรา ก็เหมือน อยู่ คง ชีพด้วย
หาก สยาม พินาศ ลง ไทย อยู่ ได้ ฤา
เรา ก็เหมือน มอด ม้วย หมดสันสกุลไทย”

เพื่อส่งเสริมน้ำใจของเราชาวสยามให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จึงขอนำเพลงชาติลงไว้ในที่นี้ด้วย เมื่ออ่านโคลงพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ และเพลงชาตินี้แล้วขอให้เราชาวสยามทั้งหลายจงช่วยกันทะนุบำรุง ชาต ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ด้วยชีวิตและเลือดเนื้อของเราเถิด.

เพลงชาติ (แบบสากล)

แผ่นดินสยาม นามประเทือง ว่าเมืองทอง
ไทยเข้าครอง ตั้งประเทศ เขตต์แดนสง่า
สืบเผ่าไทย ศึกดำบรรพ์ โบราณลงมา
ร่วมรักษา สามัคคี ทวีไทย
บางสมัยศัตรูจู่โจมตี ไทยพลีชพร่วมรวมรุกไล่
เข้าลุยเลือดหมายมุ่งผะดุงไผท สยามสมัยบุราณรอดตลอดมา
อันดินสยามคือว่าเนื้อของเชื้อไทย
น้ำรินไหลคือว่าเลือดของเชื้อข้า
เอกราชคือเทวีย์ที่เราบูชา เราจะสามัคคีร่วมมีใจ
รักษาชาติประเทศเอกราชของดี ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้

เอา เลือด ล้าง ให้ สิ้น แผ่น ดิน ของไทย สถาปนา สยามให้ เทอด
ไทย ชัย โย

เหล่า เรา ทั้ง หลาย ขอ น้อม กาย ถวาย ชีวิต
รักษา สิทธิ์ อิสระ ณแดน สยาม
ที่ พ่อ แม่ สู้ ยอม ม้วย ด้วย พยายาม ปราบ เสี้ยน หนามให้
พินาศ สีย ชาติ มา
แม้ ถึง ไทยไทย ด้อย ขน ย่อย ยับ ยัง กู้ กลับ คง คืนได้ ชื่น หน้า
ควร แก่ นาม งาม สุด อยุธยา นั้น มิใช่ ว่า จะ ขัด สน หมดคนดี
เหล่า เรา ทั้ง หลาย เลือด และ เนื้อ เชื้อ ชาติ ไทย
มิให้ ใคร เข้า เหยียบ ย่ำ ขยำ ขยี้
ประคับ ประคอง น้อง สิทธิ์ อิสระ เสรี เมื่อภัย มีช่วยกันขนวันตาย
จะ สิ้น ชีพไว้ ชื่อให้ ลือ ลั่น ว่าไทย มั่น รักชาติไม่ ขาด สาย
มีไมตรี ดี ยิ่ง ทั้ง หญิง ทั้ง ชาย สยาม มิ วาย ผู้ มุ่ง หมาย
เชิด ชัย ชโย.

หอสมุดแห่งชาติ
15 S.A. 2551
กรมศิลปากร

959.3
ก :

พะม่า พ.ศ. ๒๐๒๐ พระเจ้าติลกราช เมืองเชียงใหม่ (ตรง
รัชชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ) ได้นิมนต์พระเถระ
มีพระธัมมทินนเถระเป็นประธาน ตรวจชำระพระไตรปิฎก
จารึกลงเป็นอักษรโดยเรียบร้อย ได้คัดลอกต่อๆกันมา
คือจารลงในใบลานเป็นตัวลาวบ้าง ขอมบ้าง แต่ใช้อยู่ใน
ประเทศสยามเป็นตัวขอมเป็นพื้น

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระจุลจอมเกล้าได้
โปรดเกล้าฯ ให้ชำระพระไตรปิฎกและพิมพ์เป็นตัวอักษร
ไทยแทนอักษรขอม นับว่าพระพุทธศาสนามีคัมภีร์พระไตรปิฎก
เป็นหลักมั่นคงในประเทศสยามจนกาลทุกวันนี้

การแผ่พระพุทธศาสนามาสู่ประเทศสยามอีกทางหนึ่ง
คือเมื่อพรพุทธเจ้าเสด็จสู่พระปรินิพพานแล้ว ศาสนาแบ่ง
ออกเป็น ๒ ลัทธิ คือลัทธิหินยานกับลัทธิมหายาน
ลัทธิมหายานเรียกว่าเป็นยานอันใหญ่ ได้สืบศาสนาที่
แท้จริงไว้ มีวัชชีบุตเป็นหัวหน้า ลัทธินี้นิยมว่า พระภิกษุ
ฉันอาหารได้ตั้งแต่ย่ำรุ่งจนถึงย่ำค่ำ ระหว่างนี้ถือเป็นเวลา
ภัตรกาล (คือเวลาที่ควรฉันอาหาร) ลัทธินได้เผยแผ่ศาสนา
ขึ้นไปทางทิศเหนือและทิศตะวันออก เลยเข้าไปถึงทิเบต,

จีน, ญี่ปุ่น ลงมาถึงญวน เวลานี้ก็ยังคงมพระสงฆ์นิกาย มหายานอยู่ในประเทศที่กล่าวน

ส่วนลัทธิหินยานนั้น พวกมหายานอ้างว่าเข็นฝ่ายต่ำ ได้สืบศาสนาไม่แท้จริง แต่ลัทธิหินยานนิยมว่า ตั้งแต่เวลาเที่ยงแล้วไป จนถึงก่อนพระอาทิตย์ขึ้น เป็นเวลาวิกาล พระสงฆ์จะฉันอาหารไม่ได้ พวกหินยานได้แผ่พระศาสนามาทางประจันตประเทศ จนถึงประเทศสยามทุกวันนี้ ถึงสมัยทุกวันนี้ พระสงฆ์ก็ยังถือลัทธิหินยานอยู่ตามเคย และมีนิกายอยู่ ๒ คือ มหานิกาย กับธรรมยุตติกนิกาย (มีขึ้นในรัชชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) ในที่สุดเห็นว่า ลัทธิหินยานเป็นลัทธิที่ดี น่านิยมนับถือกว่าลัทธิอื่นๆ ซึ่งเราทุกคนที่เป็นพุทธมามก ได้เคารพนับถือสืบต่อๆกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษ และพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก (คือทรงรับพระพุทธศาสนาไว้เป็นศาสนาสำหรับชาติ และทรงนับถือพระพุทธศาสนา ตลอดจนทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญ) ทุกๆพระองค์มา จึงเป็นอันรวบยอดแห่งข้อความได้ว่า เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาในประเทศแล้ว พระเจ้าแผ่นดินทรงรับไว้ทะนุบำรุงสืบต่อๆมาทุกพระองค์ พระพุทธศาสนาจึงเข้ามาอยู่ในสยามประเทศได้จนทุกวันนี้